

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»

Η Γεωστρατηγική Σημασία Του Τζιμπουτί Για Την Κίνα Και Τις Ηνωμένες Πολιτείες
Της Αμερικής

The Geostategic Importance Of Djibouti For China And The United States Of
America

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Ιωάννα Σάλιακα

Αθήνα, 2023

Τριμελής Επιτροπή

Κωνσταντίνος Α. Λάβδας, Καθηγητής στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών
του Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Αρβανιτόπουλος, Καθηγητής στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών
Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών
Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ιωάννα Σάλιακα, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Έγκριση διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	5
Μέρος 1 ^ο	10
Τα Χαρακτηριστικά και οι Λόγοι της Παρουσίας της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών στο Τζιμπουτί	
1.1 Η Κίνα Στην Αφρική Και Τη Ζώνη Του Ινδο-Ειρηνικού	10
1.2 Τα Χαρακτηριστικά Της Κινεζικής Παρουσίας Στο Τζιμπουτί	12
1.3 Οι Λόγοι Της Δημιουργίας Της Κινεζικής Στρατιωτικής Βάσης Στο Τζιμπουτί	17
1.4 Οι Η.Π.Α. Στη Ζώνη Του Ινδο-ειρηνικού	20
1.5 Τα Χαρακτηριστικά Της Αμερικανικής Παρουσίας Στο Τζιμπουτί	21
1.6 Οι Λόγοι Της Αμερικανικής Παρουσίας Στο Τζιμπουτί	25
Μέρος 2 ^ο	28
Το Τζιμπουτί ως Κόμβος του Σινο-Αμερικανικού Ανταγωνισμού	
2.1 Η Διπλωματία του Τζιμπουτί	28
2.2 Πώς Επηρεάζει Το Τζιμπουτί Η Κινεζική Παρουσία	38
2.3 Πώς Επηρεάζει Το Τζιμπουτί Η Αμερικανική Παρουσία	41
Μέρος 3 ^ο	43
Μια Πρόβλεψη για τη Σινο-Αμερικανική Συνύπαρξη	
Συμπεράσματα	47
Βιβλιογραφία	50

Περίληψη

Το Τζιμπουτί βρίσκεται σε μια περιοχή η οποία φέρει ιδιαίτερης σημασίας στον γεωπολιτικό και γεωοικονομικό ανταγωνισμό μεταξύ Κίνας και Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής. Αυτό γίνεται αντιληπτό αν αναλογιστούμε τρεις πραγματικότητες: την τοποθεσία του Τζιμπουτί στα Στενά Bab el-Mandeb, την παρουσία τόσο κινεζικής όσο και αμερικανικής στρατιωτική βάσης στα εδάφη του, και τρίτον την εσωτερική πολιτική σταθερότητα που έχει παρουσιάσει σε ένα ταραχώδες περιβάλλον. Κρατώντας το βλέμμα μας αφενός προς την πολιτική που εξασκεί το Τζιμπουτί, αφετέρου προς τον σινο-αμερικανικό ανταγωνισμό θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε ορισμένα ερωτήματα. Το αφρικανικό κράτος συνιστά κόμβο οικονομικής, πολιτικής και στρατιωτικής παρουσίας παγκόσμιων δυνάμεων, ωστόσο γιατί έχει στραφεί σύνολο μεγάλων δυνάμεων προς το μικρό αυτό κράτος; πώς χειρίζεται αυτό την Κίνα και τις Ηνωμένες Πολιτείες; και τελικά μπορούν να συνυπάρξουν οι δυο δυνάμεις στρατιωτικά, πολιτικά και οικονομικά σε μια χώρα και σε μια περιφέρεια; Για να απαντήσουμε τους εν λόγω προβληματισμούς ξεκινάμε με μια ανάλυση της γεωστρατηγικής σπουδαιότητας του Τζιμπουτί για την Κίνα και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Στο δεύτερο μέρος ασχολούμαστε με τον πολιτικό σχεδιασμό του Τζιμπουτί και την επιρροή που του ασκείται από την παρουσία τόσο τις Κίνας όσο και των Η.Π.Α. Τέλος, στο τρίτο μέρος κάνουμε μια σύντομη μνεία στην συνύπαρξη και τη συνεργασία των δυο δυνάμεων και την προοπτική αυτών. Στόχος είναι μέσα από την παρούσα μελέτη να παρουσιαστεί στο αναγνωστικό κενό μια εναλλακτική οπτική των σινο-αμερικανικών σχέσεων, τραβώντας το ενδιαφέρον προς το μικρό κράτος του Τζιμπουτί που φαίνεται ωστόσο να φέρει υψηλής σημασίας στον γεωπολιτικό και γεωοικονομικό ανταγωνισμό. Επιπλέον, η γεωστρατηγική σημασία της χώρας αποτελεί μόνο ένα δείγμα των βλέψεων της για το μέλλον καθώς επιθυμεί πέρα από στρατιωτικό κόμβο να εξελιχθεί και σε οικονομικό, εμπορικό και τεχνολογικό κέντρο. Τελικά, όμως, τι σημαίνει για το Τζιμπουτί η κινεζική και η αμερικανική παρουσία!

Λέξεις κλειδιά: Τζιμπουτί, γεωστρατηγική, σινο-αμερικανικός ανταγωνισμός, Κέρας της Αφρικής, Στενά Bab el-Mandeb

The Geostrategic Importance Of Djibouti For China And The United States Of America

Ioanna Saliaka

Abstract

Djibouti is located in an area of significant importance in the geopolitical and geoeconomic competition between China and the United States of America. This is apparent if we consider three things: Djibouti's location on the Bab el-Mandeb Straits, the fact that both China and United States have a military base on its territory, and thirdly the internal political stability that it has been displayed despite the turbulent environment. Keeping our gaze on one hand on the politics practiced by Djibouti and on the other on the sino-american rivalry, we will try to answer three questions. The african state is a hub of economic, political and military presence of world powers, but why do have great powers turned to this small state? How does it handle the presence of both China and the U.S.A.? And finally can the two of them co-exist militarily, politically and economically in a country and in a region? To answer these concerns we begin with an analysis of Djibouti's geostrategic importance to China and the United States of America. In the second part we deal with Djibouti's political planning and the influence exerted on it by the presence of both China and the U.S.A. Finally, in the third part we make a brief mention on the coexistence and cooperation of the two states and the future prospect. Through the present study we aim to provide the reading gap with an alternative perspective of sino-american relations, drawing the attention to the small african state of Djibouti, which however seems to be of high importance in the geopolitical and geoeconomic competition. In addition, the country's geostrategic importance is only a sample of its vision for the future as it wishes to develop beyond a military hub into an economic, sommercial and technological center. Ultimately, however, what how the chinese and american presence translate to Djibouti!

Keywords: Djibouti, geostrategy, sino-american competition, Horn of Africa, Bab el-Mandeb

Εισαγωγή

Μια από τις πιο σημαντικές ανθρώπινες πράξεις που μετέβαλλε τη γεωγραφία και επηρέασε την ιστορία είναι η διάνοιξη της Διώρυγας του Σουέζ. Η στρατιωτική και οικονομική πορεία μιας οντότητας στην διεθνή τάξη πραγμάτων εξαρτάται από τη φυσική κληρονομιά της καθώς αυτή επιδρά όχι μόνο στην εσωτερική ευημερία και την εξωτερική πολιτική αλλά δύναται να καθορίσει και την παγκόσμια ισορροπία (Hill, 2017:246). Οι Διεθνείς Σχέσεις συζητούν και ερευνούν τις σχέσεις που παρατηρούνται μεταξύ κρατικών δρώντων και οι μεγαλύτεροι εισηγητές του κλάδου έχουν μιλήσει για την δύναμη της γεωγραφίας (Πρεβελάκης, 2020). Πώς αλλιώς άλλωστε αφού μαζί με το λαό και την ίδια βούληση, το έδαφος είναι δομικό στοιχείο ενός κράτους και τα φυσικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά αυτού φέρουν ύψιστης σημασίας για τη δημόσια και εξωτερική πολιτική (Hill, 2017:248), Καθώς η εξωτερική πολιτική γίνεται όλο και πιο σύνθετο ζήτημα, οι πρώτες ύλες, τα χαρακτηριστικά του εδάφους και η γεωγραφική εγγύτητα καθορίζουν την οργάνωση του κόσμου και δεν μπορούν να παραμεληθούν στην οργάνωση της στρατηγικής. Έτσι, οι αρχές του 20ου αιώνα είδαν την είσοδο της Γεωγραφίας ως επιστήμη στη Διπλωματία και τις Διεθνείς Σχέσεις μιας και δεν μπορούσε να αγνοηθεί το γεγονός ότι η γεωγραφία μιας περιοχής προσφέρει προοπτικές και περιορισμούς, ευκαιρίες και κόστη (Hill, 2017: 246-248· Πρεβελάκης, 2020). Οι όροι «γεωπολιτική» και «γεωοικονομία» παραμένουν ασαφείς, ωστόσο, μπορούν να περιγραφούν ως η μέθοδος της ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής και της οικονομικής πολιτικής βάσει των όρων της γεωγραφίας (Πλατιάς, 2012).

Ποια είναι η γεωστρατηγική σημασία του Τζιμπουτί¹ για την Κίνα και τις Ηνωμένες Πολιτείες; Πρόκειται για ένα κράτος μικρής έκτασης με πληθυσμό κοντά στο 1 εκατομμύριο. Ύστερα από την από-αποικιοποίηση από την Γαλλία και αγώνες για να ορίσει τα σύνορά της έχει βρεθεί δίπλα και απέναντι από ασταθείς χώρες που κλονίζονται από εσωτερικές διαμάχες, από την πειρατεία και την τρομοκρατία, αλλά

¹ Το Τζιμπουτί βρίσκεται στο Κέρας της Αφρικής, βόρεια της Σομαλίας, βορειοδυτικά της Σομαλιλάνδης, βορειοανατολικά της Αιθιοπίας και νοτιοανατολικά της Αιθιοπίας και του Σουδάν. Έτσι προσδιορίζεται γεωγραφικά ως προς τα πέντε κράτη που συνιστούν το Κέρας. Επίσης μπορεί να προσδιοριστεί ως προς τα κράτη του Αραβικού Κόλπου, αν και θα αρκεστούν στην αναφορά πως βρίσκεται στην μια πλευρά των Στενών Bab el-Mandeb ενώ στην αντίπερα όχθη βρίσκεται η Υεμένη. Βρίσκεται συνεπώς σε γεωγραφική εγγύτητα με τη Μέση Ανατολή τη Διώρυγα του Σουέζ, ενώ βρέχεται από τα νερά της Ερυθράς Θάλασσας, του Κόλπου του Άντεν, της Αραβικής Θάλασσας και του Ινδικού ωκεανού (Aydin, 2020).

και την χαμηλού επιπέδου ποιότητα ζωής. Βρίσκεται όμως και σε ένα καίριο σημείο αφενός για το διεθνές εμπόριο αφετέρου για την διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Φαίνεται ωστόσο να έχει μετρήσει και να έχει αξιολογήσει τις δυνατότητες και τα ελαττώματά της και να έχει εστιάσει στην οικοδόμηση σχέσεων με αμφότερα μέρη φιλοξενώντας στρατιωτικές βάσεις συνόλου παγκοσμίων δυνάμεων και συνιστώντας ένα σημείο επαφής και συνεργασίας αυτών.

Το Τζιμπουτί είναι ένα από τα φτωχότερα και λιγότερο αναπτυγμένα κράτη του κόσμου. Σημειώνει υψηλά στην κλίμακα της φτώχειας και χαμηλά στον Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης. Εντοπίζεται σειρά κοινωνικών προβλημάτων όπως είναι η περιορισμένη πρόσβαση στην υγεία και την εκπαίδευση, ενώ το πολιτικό καθεστώς αν και παρουσιάζει σταθερότητα χαρακτηρίζεται ως απολυταρχικό (Bezadeh, 2023· Britannica, 2023). Το έδαφός του είναι στεγνό και φτωχό σε πλουτοπαραγωγικές πηγές, διαθέτει όμως λιμάνια βαθέων υδάτων (Vertin, 2020). Η οικονομία του, αξιοποιώντας τόσο τη γεωγραφική του θέση όσο και τις περιφερειακές συγκρούσεις στηρίζεται στην παροχή λιμενικών υπηρεσιών και υπηρεσιών επιμελητείας. Σε συνδυασμό με τα ανωτέρω η χώρα έχει αξιοποιήσει την πολιτική της σταθερότητα και τις ξερές εκτάσεις για να προσελκύσει ξένες δυνάμεις που έδειξαν διατεθειμένες να επεκταθούν στρατιωτικά και οικονομικά (Mishra, 2021· Hassan, 2023). Οι διεθνείς συνεργασίες και το διεθνές εμπόριο φέρουν υψηλής σημασίας για τα μικρά κράτη και τις οικονομίες υπό ανάπτυξη, στοιχεία που αποτελούν πραγματικότητα στην περίπτωση του Τζιμπουτί.

Ανά το πέρασμα των ετών το Τζιμπουτί έχει βρεθεί μεταξύ διαφόρων στρατοπέδων· ανάμεσα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και την Αίγυπτο, αργότερα μεταξύ της Γαλλίας, της Βρετανίας και της Ιταλίας, ενώ κατά την ψυχροπολεμική περίοδο βρέθηκε ανάμεσα στη Ρωσία και τις Ηνωμένες Πολιτείες (Ezeh & Ezirim, 2023). Από γεωγραφικής άποψης, ήδη από το άνοιγμα της Διώρυγας του Σουέζ το 1869, έχει αξιοποιηθεί για τον ανεφοδιασμό και την επιμελητεία πλοίων που ταξίδευαν από την Ινδονησιακή Χερσόνησο μέχρι τα λιμάνια της Ευρώπης (Ford, 2020). Οι συνεχείς κρίσεις στον Κόλπο, η Αραβική Άνοιξη των αρχών της δεκαετίας του 2010², ο εμφύλιος της Υεμένης και ο συνδυασμός νέων διπλωματικών επαφών με

2 Το Τζιμπουτί μάλλον υπάγεται στις με επιτυχημένες εξεγέρσεις της Αραβικής Άνοιξης, μιας και διαμαρτυρίες και βίαιες αναταραχές που παρατηρήθηκαν αυτή την περίοδο αλλά και κατά φιλελεύθερα κινήματα των δεκαετιών του '80 και του '90, μάλλον ενίσχυσαν τις πολιτικές ελίτ (Bezadeh, 2023).

το αναδιαμορφούμενο μεταψυχροπολεμικό περιβάλλον, έστρεψε το ενδιαφέρον στην στρατηγική ζώνη της Ερυθράς Θάλασσας και του Κέρατος της Αφρικής με την Κίνα, τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και άλλες υφιστάμενες ή αναδύομενες παγκόσμιες δυνάμεις να προσδοκούν να ασκήσουν επιρροή και να ελέγξουν τις γεωπολιτικές εξελίξεις στην περιοχή (Hassan, 2021). Σε αυτό το πλαίσιο διακρατικών και διεθνικών κρίσεων οι ηγέτιδες δυνάμεις αναζητούν να εξασφαλίσουν διπλωματική και οικονομική ηγεμονία στην περιοχή (Bezadeh, 2023). Άλλωστε, όπως ο Mackinder είχε παρουσιάσει, αν κανείς καταφέρει να επικρατήσει στη ζώνη της Ευρασίας, θα φέρει ελέγχου του World Island και αυτός που θα ελέγχει το World Island θα κρατάει το κλειδί για την παγκόσμια επικράτηση (Gurjar,2023).

Η προσοχή, συνεπώς, της διεθνούς πολιτικής στρέφεται προς τη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού και η επιθυμία για επέκταση των σφαιρών επιρροής και διαμόρφωσης των περιφερειακών γεωπολιτικών συνθηκών τρέπεται σιγά σιγά σε αναγκαιότητα. Το Τζιμπουτί ελκύει όλο και περισσότερες παγκόσμιες δυνάμεις. Πρόκειται για μια χώρα χωρίς παραγωγική δυνατότητα και χωρίς προϊόν να εξάγει, αλλά ως προς τη γεωγραφική του θέση μπορεί να προσδιοριστεί ως η τομή της Ερυθράς Θάλασσας με τον Κόλπο του Άντεν που συνδέει τα νερά του Ινδικού και του Ειρηνικού ωκεανού με τη Μεσόγειο (Donelli, 2022· Masuda, 2023). Η αύξηση της γεωπολιτικής του αξίας προσέφερε μια ανεπανάληπτη οικονομική ευκαιρία. Την ώρα που το 50% του παγκόσμιου εμπορίου ταξιδεύει μέσω θαλάσσιων οδών των δυο αυτών ωκεανών και το 10% μέσω των Στενών Bab el-Mandeb, η γεωγραφική θέση του Τζιμπουτί του προσδίδει στρατηγικής σημασίας για την διασφάλιση οικονομικών συμφερόντων και τον έλεγχο του εμπορίου που διασχίζει τη Διώρυγα του Σουέζ και τα Στενά Bab el-Mandeb (Bezadeh, 2023· Nkala, 2023). Όπως επισημαίνει η Borowicz (2022), αν και άλλες χώρες όπως είναι η Ερυθραία, η Σομαλία, το Σουδάν και η Υεμένη έχουν επίσης πρόσβαση στο πέρασμα, το Τζιμπουτί διακρίνεται ως η πιο βιώσιμη και μακρό-χρόνια επιλογή. Οι πιο σημαντικές τοποθετήσεις ξένων κρατών είναι αυτή των Ηνωμένων Πολιτειών με τη στρατιωτική βάση Camp Lemonnier, και αυτή της Κίνας με τη στρατιωτική βάση PLA³ Support Base και ένα λιμάνι μέσω των οποίων λαμβάνουν χώρα αφενός επιχειρήσεις ανθρωπιστικής βοήθειας και καταπολέμησης βίαιων κινήσεων έναντι συμφερόντων, αφετέρου εμπορικές και επιχειρηματικές

3 People's Liberation Army

συναλλαγές (Mishra, 2021:36-38).

Στο Τζιμπουτί βρίσκεται η μοναδική μόνιμη στρατιωτική βάση των Ηνωμένων Πολιτειών στην Αφρική, οποίες μετακινήθηκαν στο Κέρας της Αφρικής πριν από περισσότερο από δυο δεκαετίες όταν εξαπέλυσαν τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας (Gurjar, 2023). Η άφιξη της Κίνας στο Τζιμπουτί ενίσχυσε την γεωστρατηγική σημασία της περιοχής καθώς η κινεζική κυβέρνηση δεν επεκτάθηκε μόνο στρατιωτικά αλλά και οικονομικά⁴ δημιουργώντας πολιτικές και κοινωνικές συνέπειες και τρέποντας το μικρό αφρικανικό κράτος σε ταμπλό για τη νέα παρτίδα του παγκόσμιου ανταγωνισμού (Nkala, 2023). Δεδομένου όμως του εξελισσόμενου ανταγωνισμού μεταξύ των δυο δυνάμεων αξίζει να διατηρήσουμε την προσοχή μας στο αφρικανικό κράτος. Οι Ηνωμένες Πολιτείες αγωνίζονται να διατηρήσουν τις δυνάμεις τους και από την άλλη η Κίνα παρουσιάζει μια εξωστρέφεια καθώς αυξάνει την δραστηριοποίησή της στο πλαίσιο οργανισμών αλλά και τις διπλωματικές κινήσεις της. Έτσι αμφότεροι καλούνται να σταθμίσουν την στρατηγική τους στο πλαίσιο του διεθνούς ανταγωνισμού και να αναζητήσουν συνεργασίες (Mazaar, 2022).

Το Τζιμπουτί πλέον συνιστά στρατιωτικό και οικονομικό κέντρο μιας και όχι μόνο φιλοξενεί στρατιωτικές βάσεις για την Κίνα, της Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, την Ιαπωνία, την Γαλλία, την Ιταλία, τη Γερμανία και την Ισπανία⁵, αλλά επίσης χειρίζεται τις θαλάσσιες οδούς του Κόλπο του Άντεν και του Κέρατος της Αφρικής αποτελώντας εμπορικό σταυροδρόμι (Ezeh & Ezirim, 2023· Masuda, 2023). Ένα ακόμη στοιχείο που έχει προσελκύσει ξένες δυνάμεις είναι το σχετικά σταθερό του πολιτικό κλίμα σε μια εν γένει ασταθή περιφέρεια (Aydin, 2020). Καθώς η στρατηγική αξία του σημείου αυξάνεται, τα τελευταία χρόνια έχει εμφανιστεί και από άλλα κράτη το ενδιαφέρον για την ανάπτυξη στρατευμάτων στα εδάφη και των δυο πλευρών της Ερυθράς Θάλασσας (Donelli, 2022).

Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό δημιουργήθηκαν οι ανησυχίες που θα εξεταστούν στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας. Αρχικά θα συζητήσουμε ποια είναι τα χαρακτηριστικά της παρουσίας της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών στο

4 Αυτό είναι μια μεγάλη διαφορά στις σχέσεις των δυο κρατών με το Τζιμπουτί καθώς τα δυτικά κράτη δεν έδειξαν διατεθειμένα να πραγματοποιήσουν οικονομικές κινήσεις πριν αλλά και μετά τις κινεζικές επενδύσεις.

5 Ενδιαφέρον για τη δημιουργία στρατιωτική βάσης έχει εκφράσει μεταξύ άλλων και η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία, η Ινδία και η Ρωσία.

Τζιμπουτί και πώς παρακινήθηκαν οι δυο δυνάμεις να αναπτύξουν αυτή τη σχέση με το αφρικανικό κράτος δημιουργώντας στρατιωτική βάση στα εδάφη του; Εν συνεχεία θα εξετάσουμε πώς ξεδιπλώνεται η στρατηγική της εξωτερικής πολιτικής του Τζιμπουτί όσον αφορά την παρουσία των δυο κρατών στα εδάφη του και πώς επηρεάζεται από αυτή; Για να απαντήσουμε τα εν λόγω ερωτήματα θα μας απασχολήσει αφενός ο παράγοντας της σταθερότητας στην περιφέρεια του Τζιμπουτί, αφετέρου η επιρροή που ασκείται σε αυτό όχι μόνο από τις επί μέρους δυνάμεις, αλλά και από την συνύπαρξη και τη συνεργασία της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών. Σκοπός μας είναι να εξετάσουμε το Τζιμπουτί ως κόμβο στρατιωτικών βάσεων συζητώντας την στρατιωτική συνύπαρξη των δυο παγκόσμιων δυνάμεων, γεγονός που δεν εντοπίζεται πουθενά αλλού στον κόσμο. Αδιαμφισβήτητη είναι η σπουδαιότητα που μπορεί να φέρει μια μελέτη του συνόλου των σχέσεων που έχει αναπτύξει το Τζιμπουτί με κράτη που έχουν στρατιωτική βάση στα εδάφη του. Επιλέξαμε ωστόσο να ασχοληθούμε με τις δυο συγκεκριμένες χώρες τόσο λόγω τους εύρους της μελέτης όσο και λόγω του εξελισσόμενου σινοαμερικανικού ανταγωνισμού. Ερώτημα το οποίο θα μας απασχολήσει μέχρι το τέλος της παρούσας εργασίας είναι αν μπορούν να συνυπάρξουν στρατιωτικά οι δυο δυνάμεις σε μια χώρα έκτασης περίπου 23.000 τ.χλμ. και ποια επιρροή δύναται να ασκηθεί στο εν λόγω κράτος.

Η μελέτη μας θα ξεκινήσει μια την επεξεργασία της μορφής που έχει λάβει η παρουσία της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιφέρεια του Ινδο-Ειρηνικού και στη χώρα του Τζιμπουτί. Στη συνέχεια θα συζητήσουμε τη θέση του Τζιμπουτί, τους παράγοντες που καλείται να σταθμίσει στη διαμόρφωση της εξωτερικής του πολιτικής και τι σημαίνει για την κυβέρνηση και την κοινωνία του η παρουσία εκατέρωθεν δυνάμεων. Στο τρίτο μέρος θα κλείσουμε με μια σύντομη μνεία στην συνύπαρξη και την συνεργασία των δυο δυνάμεων.

Πριν ξεκινήσουμε τη διερεύνηση του ζητήματος της γεωστρατηγικής σημασίας του Τζιμπουτί για την Κίνα και τις Ηνωμένες Πολιτείες θα θέλαμε να σημειώσουμε πως η παρουσία εργασία συνιστά μια βιβλιογραφική μελέτη. Βάσει και της βιβλιογραφίας μας θεωρούμε ότι διατηρείται αντικειμενική παρουσίαση των δεδομένων. Ωστόσο, στην έρευνά μας δεν έχει συμπεριληφθεί αραβική και κινεζική βιβλιογραφία⁶, ενώ έχει πραγματοποιηθεί ανασκόπηση αγγλικών, γαλλικών,

6 Οι επίσημες γλώσσες της χώρας είναι η γαλλική και η αραβική.

ελληνικών και ισπανικών πηγών.

Μέρος 1

Τα Χαρακτηριστικά και οι Λόγοι της Παρουσίας της Κίνας και των Ηνωμένων Πολιτειών στο Τζιμπουτί

1.1 Η Κίνα Στην Αφρική Και Τη Ζώνη Του Ινδο-Ειρηνικού

Ήδη από τα μέσα του 20ου αιώνα η Κίνα έχει δείξει ενδιαφέρον για την ήπειρο της Αφρικής και με αυτόν τον τρόπο άρχισε σταδιακά να κάνει τα πρώτα της βήματα στην παγκόσμια κόνιστρα. Τα πρωτεύοντα κίνητρα μιας τέτοιας κίνησης ήταν αφενός η εξάπλωση του κομμουνισμού και η υποστήριξη της πολιτικής ιδεολογίας που παρουσίαζε έναντι της επιρροής που ασκούσαν ήδη στον κόσμο οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Σοβιετική Ένωση, αφετέρου η αναζήτηση συμμάχων για την αναγνώριση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας αντί της Ταϊβάν (Antinelli, 2019· Mazarr, 2022). Η Κίνα παρουσιάζει ένα σημείο τομής με τα αφρικανικά κράτη μέσα από το επιχείρημα ότι έχει βιώσει και εκείνη τα δεινά της δυτικής επεκτατικής φιλελεύθερης πολιτικής, ενώ επίσης συνδέθηκε με το αποικιοκρατικό κίνημα (Butterfield, 2022· Shebeshir, 2022). Ταυτοχρόνως ανήκει στην ομάδα κρατών του Τρίτου Κόσμου και κατά τον Ψυχρό Πόλεμο προσπάθησε να αναδυθεί ως ηγέτιδα δύναμη των αναπτυσσόμενων κρατών. Επιπροσθέτως, η Κίνα καθώς άρχισε να εξαπλώνεται προς την Αφρική έφερε στις αποσκευές της δυο χρήσιμα εργαλεία (Alam & Asef, 2020· Cabestan, 2020· Mazarr, 2022· Afzal et al., 2023· Carter, 2023). Το πρώτο και πολυσυζητημένο στοιχείο ήταν η απουσία ενδιαφέροντος για εμπλοκή στις εσωτερικές υποθέσεις των χωρών με τις οποίες θα συνήπτε συμφωνίες, την ώρα που οι δυτικοί θεωρούσαν ότι προσφέροντας τις επενδύσεις τους μπορούσαν ταυτοχρόνως να προωθήσουν και το δημοκρατικό πρόταγμα και να καταπολεμήσουν τη διαφθορά και τη βιαιότητα. Αφετέρου, η Κίνα προσφέρει ένα γνώριμο στα αφρικανικά κράτη τρόπο διακυβέρνησης. Παρέχει ένα δικτατορικό προφίλ που δεν συζητάει για καταπάτηση δικαιωμάτων. Αλλά και δημοκρατικά εκλεγμένοι Αφρικανοί ηγέτες δείχνουν ενδιαφέρον για συνεργασία με την κινεζική κυβέρνηση και τις κινεζικές επιχειρήσεις μιας και βλέπουν σε αυτές μια ευκαιρία να λάβουν δάνεια και επενδύσεις ευνοϊκών όρων.

Η Κίνα παρουσιάζει πως έχει μια στρατηγική λογική που ωφελεί τόσο την

ίδια όσο και τα κράτη με τα οποία συνεργάζεται και στα οποία πραγματοποιεί χορηγίες αλλά και επενδύσεις μέσω κρατικών επιχειρήσεων και τραπεζών. Αναμφισβήτητα αυτή η «win-win» φιλοσοφία έχει φέρει τόσο ανθρωπιστική βοήθεια όσο και έργα υποδομών στην ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού και την Αφρική (Shen, 2019· Afzal et al., 2023). Παρουσιάζεται μέσω της Πρωτοβουλίας Μίας Ζώνης και Ενός Δρόμου (BRI), που στοχεύει σε πέντε σημεία: στην πολιτική εποπτεία, στην διασύνδεση εγκαταστάσεων, στο απρόσκοπτο εμπόριο, στην οικονομική ολοκλήρωση και στις διαπροσωπικές σχέσεις· και έχει καταφέρει να προσφέρει οικονομική συνεργασία, μείωση της φτώχειας, επενδύσεις σε έργα υποδομών και κοινωνικές επαφές μεταξύ Κίνας και Αφρικής (Chinese National Development and Reform Commission, 2015). Η Κίνα έχει επενδύσει US\$1 τρισεκατομμύριο σε περίπου 150 κράτη για την αντιμετώπιση οικονομικών αναγκών και αναγκών για έργα υποδομών (Shen, 2019· Afzal et al., 2023). Μέσω της συγκεκριμένης πολιτικής η Κίνα έχει καταφέρει να δημιουργήσει σχέση επιρροής σε στρατηγικά σημεία σε Αφρική, Ασία, Ευρώπη και Λατινική Αμερική. Περί το 2015 άρχισε να διαφαίνεται ως σημαντικό εργαλείο για την σύνδεση της Κίνας με τον επιχειρηματικό και πολιτισμικό τομέα και πλέον συνιστά την κατεξοχήν πολιτική για το άνοιγμα της Κίνας στον κόσμο (Ehizuelen & Abdi, 2017). Ο Afzal και οι συνεργάτες του (2023) επισημαίνουν πως η Κίνα έχει εξασφαλίσει την κατά τα 2/3 θετική στάση των 4.6 δισεκατομμυρίων ανθρώπων που έχει επηρεάσει σε χώρες που συμμετέχουν στο BRI, αυξάνοντας έτσι την ήπια ισχύς της.

Οι κινεζικές επενδύσεις και τα κινεζικά δάνεια υλοποιούνται και προέρχονται από κινεζικές κρατικές επιχειρήσεις και τράπεζες – σε αντίθεση με τις αμερικανικές που προέρχονται από ιδιωτικές επιχειρήσεις. Με τον τρόπο αυτό η Κίνα φέρει υψηλότερου ελέγχου στις οικονομικές δραστηριότητες και στην επιχειρηματική διπλωματία. Διαθέτει ένα δίκτυο 90 λιμανιών τα οποία παρέχουν στην κινεζική κυβέρνηση πρόσβαση στον Ινδικό ωκεανό και στον Περσικό Κόλπο και των οποίων κινεζικές επιχειρήσεις διαθέτουν είτε την πλειοψηφία είτε μέρος των μετοχών, είτε έχουν τον έλεγχο αυτών. Επίσης, έχει προχωρήσει σε επενδύσεις σε μεγάλα λιμάνια και σε υποδομές μεταφορών στο Τζιμπουτί, στην Αιθιοπία, στην Κένυα και στο Νότιο Σουδάν, στο Ομάν, στο Πακιστάν και στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα κα. (Shen, 2019· Vertin, 2020· Afzal et al., 2023).

Ο Murphy (2023) επισημαίνει πως η παρουσία της Κίνας στο Κέρας της Αφρικής και στον Αραβικό Κόλπο δύναται να εξηγηθεί μόνο αν εξεταστεί στο πλαίσιο των ενδιαφερόντων της στην Μέση Ανατολή και την Αφρική, μιας και η στρατιωτική βάση στο Τζιμπουτί προσφέρει προοπτικές για επέκταση στην ευρύτερη περιοχή. Ο Chariza (2018) υποστηρίζει πως κάτι τέτοιο μπορεί να ωφελήσει αμφότερες τις πλευρές τόσο από άποψης στρατιωτικών συμφερόντων όσο και οικονομικών. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια η κινεζική κυβέρνηση έχει δείξει ενδιαφέρον για να διαδραματίσει το ρόλο του διαμεσολαβητή και να φέρει κράτη της περιφέρειας προς συνεργασία. Η ιδέα για την δημιουργία ναυτικής βάσης στο Τζιμπουτί φαίνεται να ήρθε μετά από επιχείρηση εκκένωσης από την Υεμένη το 2015. Ένας ακόμη παράγοντας ήταν το γεγονός ότι η Κίνα συνεργαζόταν ήδη με κράτη της Βόρειας Αφρικής, της Μέσης Ανατολής, της Αραβικής Χερσονήσου και του Κέρατος της Αφρικής για την καταπολέμηση της πειρατείας στα νερά της Ερυθράς Θάλασσας και του Κόλπου του Άντεν, προσφέροντας μεταξύ άλλων και ασφαλή μεταφορά για τα εξαγόμενα και εισαγόμενα προϊόντα της (Chariza, 2018· Melvin, 2019· Afzal et al., 2023· Masuda, 2023). Νωρίτερα, λοιπόν, της εγκατάστασης της στρατιωτικής βάσης στο Τζιμπουτί, το κινεζικό πολεμικό ναυτικό διεξήγαγε από κοινού με το Καμερούν, το Γκαμπόν, τη Γκάνα, τη Νιγηρία, τη Νότια Αφρική και την Τανζανία στρατιωτικές και ναυτικές ασκήσεις, παρέχοντας στρατιωτικό εξοπλισμό και τεχνογνωσία. Η προσημειωμένη και η μελλοντική δημιουργία λιμενικών εγκαταστάσεων τόσο στο Τζιμπουτί, όσο και στη Σρι Λάνκα, στο Μιανμάρ και σε άλλες χώρες⁷ στη ζώνη του Ινδο-ειρηνικού προσφέρει μια αλυσίδα εγκαταστάσεων, σημείων συνεργασίας ασφάλειας και επιχειρήσεων για την ανάδειξη των αναπτυγμένων στρατιωτικών δυνατοτήτων της Κίνας (Melvin, 2019· Afzal et al., 2023).

1.2 Τα Χαρακτηριστικά Της Κινεζικής Παρουσίας Στο Τζιμπουτί

Η Κίνα αποτελεί ένα σημαντικό οικονομικό και επιχειρηματικό συνεργάτη για το Τζιμπουτί, την ώρα που το τελευταίο συνιστά έναν κρίσιμο σύνδεσμο στην ανάπτυξη της Κίνας στον Ινδικό ωκεανό, παράλληλα και με το ενδεχόμενο

⁷ Η Κίνα, επί προσθέτως ενδιαφέρεται για την δημιουργία εγκαταστάσεων στρατιωτικής επιμελητείας στην Αγκόλα, στην Ισημερινή Γουινέα, στην Κένυα, στις Σεϊχέλες και στην Τανζανία, κάτι που θα της εξασφάλιζε πρόσβαση στις θαλάσσιες οδούς που συνδέουν την Κίνα με την Αφρική και όχι μόνο (Gurjar, 2023)

δημιουργίας στρατιωτικών βάσεων στο Πακιστάν, τη Καμπότζη και το Μιανμάρ, ασφαλίζοντας τις επενδύσεις και τις οικονομικές της σχέσεις με κράτη της Αφρικής και της Μέσης Ανατολής (Gurjar, 2023). Με αφορμή την ήδη υπάρχουσα συμμετοχή της Κίνας σε στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά της πειρατείας στον Κόλπο το Άντεν, το Νοέμβριο του 2015 η κινεζική κυβέρνηση ανακοίνωσε την υπογραφή συμβολαίου με τη κυβέρνηση του Τζιμπουτί για τη μίσθωση για δέκα χρόνια γης στο πέραςμα Babel-Mandab προς US\$20 εκατομμύρια το χρόνο, σχετικά χαμηλότερο από το ενοίκιο που πληρώνουν άλλες χώρες για τη μίσθωση γης, όπως σχολιάζει ο Fricker (2021), και τη δημιουργία εγκαταστάσεων που θα υποστηρίζουν τις επιχειρήσεις του κινεζικού πολεμικού ναυτικού (Murphy, 2023). Σκοπός ήταν η εγκατάσταση 2.000 ατόμων προσωπικού σε χώρο που θα μπορούσε να φιλοξενήσει μέχρι και 10.000, σε μια βάση που θα διέθετε μεταξύ άλλων στρατώνες, αποθήκες, προβλήτες, ελικοδρόμιο, χώρους επιμελητείας, νοσοκομείο και ξενοδοχείο. Το 2017 ο κινεζικός στρατός εγκαινίασε την πρώτη του στρατιωτική βάση στο εξωτερικό, μέρος της οποίας ήταν μια προβλήτα μεγάλων σκαφών, διαλέγοντας μάλιστα ως σημείο εγκατάστασης την Ερυθρά Θάλασσα και το Κανάλι του Σουέζ (Guzansky & Hurvitz, 2019· Cabestan, 2020· Vertin, 2020· Murphy, 2023).

Το γεγονός αυτό προκάλεσε ενοχλήσεις σε δυτικά κράτη καθώς μεταφράστηκε ως μια προσπάθεια εξασφάλισης παρουσίας Κινέζων πολιτών και κινεζικών στρατευμάτων και άσκησης πολιτικής επιρροής, ενώ σύμφωνα με τον Melvin (2019) Αμερικανοί στρατιωτικοί προβλέπουν πως η εν λόγω βάση αποτελεί μόνο την αρχή σε μια εκστρατεία ανάπτυξης στρατιωτικής και εμπορικής παρουσίας στις ακτές του Ινδικού ωκεανού (Melvin, 2019· Vertin, 2020· Shebeshir, 2022· Afzal et al., 2023). Ωστόσο, σειρά μελετητών⁸ συζητούν το γεγονός ότι η Κίνα είχε, αν όχι πρωτίστως, τουλάχιστον μεταξύ άλλων και οικονομικές βλέψεις και η κυβέρνηση του Τζιμπουτί αξιοποίησε το κινεζικό όραμα του BRI για να τραβήξει επενδύσεις την ώρα που οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν έδειχνα ενδιαφέρον και οικονομική κινητοποίηση στην περιοχή. Δεν θα μπορούσαμε όμως να μην αναφέρουμε πως υπάρχει αμφισβήτηση της αποτελεσματικότητας την οικονομικής στήριξης του κράτους του Τζιμπουτί μέσω κινεζικών επενδύσεων σε υποδομές (Alam & Asef, 2020· Afzal et al., 2023· Mamchii, 2023· Masuda, 2023).

8 Guzansky & Hurvitz, 2019· Goodfellow & Huang, 2020· Vertin, 2020· Masuda, 2023.

Η κινεζική στρατιωτική βάση, που πήρε το όνομα “PLA Support Base” εγκαταστάθηκε μερικά χιλιόμετρα μακριά από την αμερικανική⁹. Ξεκίνησε τις εργασίες της τον Αύγουστο του 2017 και μέχρι το Μάιο του 2018 οι εγκαταστάσεις άρχισαν να ενισχύονται με μια προβλήτα (Vertin, 2020). Με τον τρόπο αυτό η Κίνα κατάφερε να αναπτύξει στρατιωτική παρουσία στα νερά έξω από το κράτος του Τζιμπουτί με πάνω από 60 πλοία τα οποία συμμετέχουν σε επιχειρήσεις στον Κόλπο του Άντεν και τη Σομαλία ήδη από το 2008 (Mohee, 2022). Η βάση φέρει έκτασης 90 εκταρίων στο δυτικό τμήμα της πόλης του Τζιμπουτί και γειτονεύει με τις εγκαταστάσεις του Multipurpose Doraleh Port, με το οποίο είναι άμεσα συνδεδεμένες κινεζικές εργασίες (Vertin, 2020· Afzal et al., 2023). Το τελευταίο έλαβε χρηματοδότηση σε μορφή δανείου από την κινεζική Export-Import Bank of China US\$ 344 εκατομμύρια¹⁰ και κατασκευάστηκε από την κινεζική China State Construction Engineering Corporation για την κατανομή του φόρτου εργασίας με το λιμάνι του Doraleh. Άρχισε τις εργασίες του το Μάιο του 2017 ενώ ανήκει από το Δεκέμβριο του 2012 κατά το 66.5% στην Djibouti Ports and Free Zones Authority και κατά 23.5% στην China Merchants Port Holdings Company Limited. Φέρει πολλαπλών χρήσεων καθώς αξιοποιείται για τη μεταφορά ζωικού κεφαλαίου και πετρελαίου, τη διαχείριση εμπορευματοκιβωτίων και συνδέεται με το σιδηροδρομικό δίκτυο Addis Ababa-Djibouti Railway που εξασφαλίζει στην Αιθιοπία πρόσβαση στα νερά του Τζιμπουτί και που αποτελεί το μεγαλύτερο επενδυτικό πρόγραμμα της Κίνας στην Ανατολική Αφρική. Θα πρέπει να μην συγχέεται με το Doraleh Container Terminal¹¹.

Παράλληλα, κινεζικές επενδύσεις έχουν συμβάλει στη δημιουργία δυο ακόμη

9 Οι πληροφορίες σχετικά με την απόσταση διαφέρουν μεταξύ 10 και 16 χιλιομέτρων.

10 Το έργο κόστισε συνολικά US\$580 εκατομμύρια. Το επιτόκιο του δανείου είναι στο 2%, η αποπληρωμή είναι στα 20 χρόνια και έχει 5 χρόνια περίοδο χάριτος.

11 Αυτό δημιουργήθηκε για όφελος της DP World από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και έλαβε διοίκηση από αυτή. Το 2018, μετά από διαμάχη μεταξύ της κυβέρνησης του Τζιμπουτί με την DP World για καταπάτηση της εδαφικής κυριαρχίας, σημειώθηκε κατάσχεση του λιμανιού το οποίο πέρασε στον έλεγχο της κρατικής Doraleh Container Terminal Management Company. Σύντομα η κυβέρνηση του Τζιμπουτί έδωσε το 1/4 των μετοχών του στην China Merchants Group – στην οποία ανήκει η China Merchants Port Holdings Company Limited – κάτι που θεωρήθηκε ότι μπορεί να συνιστά εξυπηρέτηση χρεών προς την Κίνα. Ωστόσο το 2017 δικαστήριο αποφάσισε έναντι της προσφυγής της κυβέρνησης για καταπάτηση της εδαφικής κυριαρχίας από την DP World και διέταξε την μη εμπλοκή της κυβέρνησης του Τζιμπουτί στις δραστηριότητες του Doraleh Container Terminal. Πλέον αναφέρονται συνεχείς δικαστικές διαμάχες μεταξύ των China Merchants Group και DP World για τον έλεγχο του λιμένα, αν και βάσει κατηγοριών η τελευταία μπορεί μονάχα να επιζητεί χρηματικές αποζημιώσεις (Goodfellow & Huang, 2020· Vertin, 2020· Previjak, 2021· Styant, 2022· Djibouti Ports & Free Zones Authority, 2023).

μεγάλων έργων υποδομών. Το πρώτο είναι το σιδηροδρομικό δίκτυο που συνδέει την πρωτεύουσα του Τζιμπουτί με την αυτή της Αιθιοπίας (Vertin, 2020). Το έργο υλοποιήθηκε μεταξύ του 2012 και του 2016 και το δίκτυο άρχισε να λειτουργεί το 2018. Έλαβε χρηματοδότησης US\$492 εκατομμυρίων από την Export-Import Bank of China σε μορφή δανείου¹², και κατασκευάστηκε από την China Railway Construction Corporation, ως μέρος του BRI. Ανήκει στην Ethio-Djibouti Standard Gauge Railway Company, η οποία είναι μια συμμετοχική εταιρία στην οποία υπάρχουν η Ethiopian Railway Corporation και η Société Djiboutienne de Chemin de Fer, ενώ τη θέση του Διευθύνων Συμβούλου φέρει του Υπουργείου μεταφορών της Αιθιοπίας. Ωστόσο, όπως επισημαίνει ο Γενικός Διευθυντής του Σιδηροδρόμου η διαχείριση μέχρι το 2024¹³ ανήκει στην κινεζική εταιρία China Civil Engineering Construction Corporation, η οποία έχει υπό τις αρμοδιότητές της την εκπαίδευση εντόπιους εργαζομένους (Vertin, 2020· Capital Ethiopia, 2022· Ethio-Djibouti Railway, 2023). Το δεύτερο είναι ο αγωγός υδροδότησης που συνδέει την Αιθιοπία με το ξερό Τζιμπουτί. Το έργο υλοποιήθηκε το διάστημα 2015-2017 από την κινεζική κατασκευαστική εταιρία CGC Overseas Construction Co. Ltd. με δάνειο US\$322 εκατομμύρια από την Export-Import Bank of China¹⁴ (Vertin, 2020· China AidData, 2023). Κινεζικές επιχειρήσεις έχουν επενδύσει και σε άλλα κατασκευαστικά προγράμματα και έργα όπως είναι έργα τηλεπικοινωνιών, η δημιουργία βιβλιοθηκών και κέντρων υγείας, η χορηγία φαρμάκων και η εκπαίδευση παραϊατρικού προσωπικού κα. (Shen, 2019· China AidData, 2023). Ένα τελευταίο σχέδιο που έχει αναπτυχθεί με από κοινού με την China Merchants Group και την Djibouti & Free Zones Authority και λαμβάνει διαχείριση και από τις δυο είναι η Djibouti International Free Trade Zone (DIFTZ) (Djibouti International Free Trade Zone, 2023).

Το Τζιμπουτί ξεκίνησε μια πιλοτική εργασία Διεθνούς Ζώνης Ελεύθερου

12 Το έργο κόστισε συνολικά US\$595 εκατομμύρια. Το δάνειο έχει επιτόκιο 3% με επιπλέον επιβάρυνση το προσφερόμενο Διατραπεζικό Επιτόκιο του Λονδίνου, η αποπληρωμή είναι στα 20 χρόνια. Οι όροι του αναπροσαρμόστηκα το 2019. Το επιτόκιο μεταβλήθηκε στο 2.1% με επιπλέον επιβάρυνση το προσφερόμενο Διατραπεζικό Επιτόκιο του Λονδίνου και αποπληρωμή στα 30 χρόνια.

13 Ο Γενικός Διευθυντής στη συνέντευξη που πραγματοποιήθηκε τον Φεβρουάριο του 2022 αναφέρθηκε στην υπογραφή διετούς συμφωνίας για τη διαχείριση των εργασιών από την κινεζική εταιρία μέχρι να ολοκληρωθεί η εκπαίδευση ημεδαπού προσωπικού.

14 Το έργο κόστισε συνολικά US\$339 εκατομμύρια. Το επιτόκιο του δανείου είναι στο 2%, η αποπληρωμή είναι στα 20 χρόνια και έχει 5 χρόνια περίοδο χάριτος.

Εμπορίου τον Ιούλιο του 2018 (Khana, 2019· Djibouti International Free Trade Zone, 2023). Σκοπός του προγράμματος ήταν η διασύνδεση της Αφρικής με τον υπόλοιπο κόσμο μέσω του Τζιμπουτί. Αποτελεί τη μεγαλύτερη ζώνη ελεύθερου εμπορίου στην Αφρική και το 2019 η DIFTZ κατατάχθηκε 10η στην κλίμακα για τις καλύτερες ζώνες ελεύθερου εμπορίου. Παρέχει ευκαιρίες συνεργασίας με τον παγκόσμιο επιχειρηματικό κόσμο και πλέον συνεργάζεται με πάνω από 190 επιχειρήσεις από διάφορους τομείς. Συνδέεται με τα λιμάνια του Τζιμπουτί και τον επιχειρηματικό κόσμο των πόλεων και αποτελείται από τρία μέρη: την Επιμελητεία για το Βιομηχανικό Σύμπλεγμα¹⁵, το Επιχειρηματικό Σύμπλεγμα¹⁶ και το Σύμπλεγμα για την Υποστήριξη των Επιχειρήσεων¹⁷. Τέλος, η δημιουργία του βασίστηκε και συνδέθηκε με τα ιδιαίτερα κοινωνικά, πολιτισμικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά του Τζιμπουτί, με την διασύνδεση που σημειώνεται ανάμεσα στο λιμάνι της χώρας με γειτονικά του κράτη και νησιά της περιοχής, με την αναπτυσσόμενη οικονομία της Αιθιοπίας, με την παρουσία ξένων τραπεζών στην χώρα, την απουσία περιορισμών στις συναλλαγές με ξένο νόμισμα και την ύπαρξη σταθερής ισοτιμίας μεταξύ αμερικανικού δολαρίου και το φράγκο του Τζιμπουτί. Επιπλέον, μέσα από συμφωνίες με την Ευρώπη, την Αφρική και τις Ηνωμένες Πολιτείες, προϊόντα που παράγονται στο Τζιμπουτί εντάσσονται στην εγχώρια αγορά χωρίς φορολογικούς φραγμούς και εμπόδια ποσοτώσεων.

Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, ότι, όπως υποστηρίζει η Shen (2019), η κινεζική στρατηγική συνδυάζει την παροχή βοήθειας με την χρηματοδότηση εμπορικού προσανατολισμού. Δηλαδή συνδυάζει την παροχή βοήθειας με τις επενδύσεις, τις εμπορικές συμφωνίες, τις εργοδοτικές σχέσεις και τις συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, με σκοπό την ευελιξία κινήσεων την ώρα που η Κίνα έχει τη δυνατότητα να ελέγχει προγράμματα, να διευθύνει κυβερνητικούς επενδυτές και να κατευθύνει επενδυτικές τράπεζες ώστε να αναπτύξει στρατηγικούς συνεργάτες. Επιπλέον, πέρα από οικονομικούς δεσμούς, η Κίνα έχει καταφέρει να δημιουργήσει πολιτική και στρατιωτική επιρροή, κάτι που υποστηρίζει τα γεωοικονομικά της συμφέροντα στην περιοχή (Vertin, 2020). Παράλληλα, ο Γάλλος σινολόγος Cabestan (2020) επισημαίνει πως η απόφαση της κινεζικής κυβέρνησης για εγκατάσταση στρατιωτικής

15 Logistics Industry Cluster

16 Business Industry Cluster

17 Business Support Cluster

βάσης στο Τζιμπουτί βασίστηκε στην επιθυμία να προστατευθούν καλύτερα τα εθνικά συμφέροντα στη Μέση Ανατολή και την Αφρική. Σειρά μελετητών¹⁸ αναφέρουν πως η δραστηριοποίηση της Κίνας στο Τζιμπουτί και τη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού φέρει κυρίως οικονομικά χαρακτηριστικά, με τη χώρα να συνιστά άνοιγμα για την αύξηση της επιρροής του BRI στο Κέρασ της Αφρικής, την Αφρική και την Ευρώπη.

1.3 Οι Λόγοι Της Δημιουργίας Της Κινεζικής Στρατιωτικής Βάσης Στο Τζιμπουτί

Την ίδια στιγμή η ανάπτυξη των κινεζικών εθνικών συμφερόντων στην ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού βρίσκεται αντιμέτωπη με σειρά κινδύνων. Αυτοί συνδέονται με περιστατικά τρομοκρατίας, πειρατείας και τη διασφάλιση πλουτοπαραγωγικών πηγών και ενεργειακών αγαθών, όπως και με υγειονομικές κρίσεις και περιβαλλοντικές καταστροφές (Vertin, 2020). Η Shen (2019) υποστηρίζει πως η κινεζική στρατιωτική βάση αφενός συνιστά ένα αποτόπωμα προσπάθειας διασφάλισης της κινεζικής παρουσίας στη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού και σε σημαντικές θαλάσσιες εμπορικές γραμμές, προστατεύοντας εισαγωγές και εξαγωγές προϊόντων και ενεργειακών αγαθών όπως και κινεζικές επενδύσεις στην περιφέρεια. Υποστηρίζονται, επίσης, ο κινεζικός πληθυσμός της περιοχής, ειρηνευτικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις καταπολέμησης της πειρατείας. Την ίδια ώρα, η εν λόγω βάση παρέχει την ευκαιρία για ανάπτυξη των κινεζικών στρατιωτικών δυνατοτήτων και της στρατιωτικής, οικονομικής και πολιτικής επιρροής στο *παιχνίδι* του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων (Shen, 2019· Vertin, 2020· Afzal et al., 2023· Murphy, 2023).

Η συνεργασία Τζιμπουτί και Κίνας αρχικά μπορεί να εξεταστεί από την οπτική της στρατηγικής οικονομικής επένδυσης στην Ερυθρά Θάλασσα. Μετά την οικονομική κρίση του 2008 η κινεζική κυβέρνηση ενίσχυσε την οικονομία με χρήμα στηρίζοντας τις επενδύσεις σε έργα υποδομών, ενώ ταυτοχρόνως προωθεί τον συναγωνισμό μέσω της Πρωτοβουλίας Μίας Ζώνης και Ενός Δρόμου (Vertin, 2020· Mamchii, 2023). Μέσω αυτή η Κίνα επιθυμεί να έρθει σε επαφή με το 55% του παγκόσμιου παραχθέντος προϊόντος και το 70% του παγκόσμιου πληθυσμού. Η οικονομική κρίση του 2008 και η επακόλουθη αύξηση των εγχώριων επενδύσεων, που είχε ως απότοκο την μειούμενη παρουσία κινεζικών επιχειρήσεων στην παγκόσμια αγορά, έδωσε την ευκαιρία στην κινεζική κυβέρνηση να προσφέρει

18 Ehizuelen & Abdi, 2017· Antinelli, 2019· Goodfellow & Huang, 2020· Vertin, 2020· Afzal et al., 2023.

κίνητρα για την παρουσία της κινεζικής επιχειρηματικότητας σε όλο τον κόσμο (Ehizuelen & Abdi, 2017· Mamchii, 2023). Το BRI δίνει την ευκαιρία για κάτι τέτοιο ενώ ταυτοχρόνως μειώνει τα έξοδα μεταφοράς εμπορευμάτων. Τελικά, η Κίνα επεκτείνεται κατά μήκος της Ασίας, στις ακτές του Ινδικού Ωκεανού, την ώρα που το Τζιμπουτί δείχνει ότι θα εξελιχθεί σε προμετωπίδα του Δρόμου του Μεταξιού, στο σχέδιο στο οποίο το αφρικανικό κράτος εντάχθηκε το 2018 και το οποίο συνδέει την παγκόσμια δύναμη με την Αιθιοπία αλλά και τα βάθη της αφρικανικής ηπείρου. Αυτή η κινεζική παρουσία μάλλον στοχεύει σε ήπιας ισχύος κοινωνικο-πολιτική επιρροή, με συνεργασίες, επίδειξη οικονομικών ικανοτήτων και κοινωνικο-πολιτικών δυνατοτήτων, όπως και μέσω ενός ενδιαφέροντος σταθερότητας, παράγοντες που θα βοηθήσουν στην οικονομική άνθιση (Afzal et al., 2023).

Το Τζιμπουτί σύμφωνα με τον Cabestan (2022) συνιστά στρατηγικό σημείο για την προστασία εμπορικών διαδρόμων. Έτσι σκοπός της στρατιωτικής βάσης είναι η ομαλή εργασία πλουτοπαραγωγικών πηγών, θαλάσσιων περασμάτων όπως είναι η Διώρυγα του Σουέζ και τα Στενά Bab al-Mandab και εμπορικών γραμμών από τη μια προς την Ευρώπη και την Αφρική και από την άλλη προς την Κίνα (Vertin, 2020· Murphy, 2023). Η εξασφάλιση ορυκτών πόρων, πρώτων υλών, ενεργειακών αγαθών και άλλων προϊόντων από την περιοχή του «World Island» αποτέλεσε μεν γρίφο για την Κίνα, δε προσέφερε οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική σταθερότητα στο εσωτερικό της. Με τον τρόπο αυτό και μέσα από το παραγόμενο υλικό της αναδείχθηκε σε παγκόσμια δύναμη και σε κύριο παίκτη στην πετρελαϊκή βιομηχανία του Σουδάν και του Νότιο Σουδάν, στην μεταλλευτική βιομηχανία των κρατών της κεντρικής και της νότιας Αφρικής και σε οικονομικό συνεργάτη της Αιγύπτου και της Νότιας Αφρικής. Ο Gurjar (2023) θεωρεί ότι το Τζιμπουτί αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί κλειδί στον αγώνα αυτό της Κίνας. Επιπλέον, μέσω της βάσης PLA δεν έχει μόνο τη δυνατότητα να επιτηρεί την δραστηριότητα στις θάλασσες γύρω από τη Διώρυγα και τα Στενά, αλλά επίσης έχει τη δυνατότητα να διαχειριστεί την εμπορική ροή και να ελέγξει τη διέλευση πλοίων, εμπορικών και στρατιωτικών. Ας μην λησμονούμε άλλωστε πως η Κίνα βρίσκεται σε μια εκστρατεία συλλογής πληροφοριών, κάτι που αναδεικνύεται και μέσα από τους νόμους της που θέλουν κινεζικές εταιρίες, είτε κρατικές είτε μη κρατικές, οι οποίες όμως δραστηριοποιούνται στο εξωτερικό, να συλλέγουν και να προωθούν προς την κινεζική κυβέρνηση

πληροφορίες για ξένες οντότητες (Lew et al, 2021· Dezenski & Rader, 2023).

Επί προσθέτως, η Κίνα έχει προσπαθήσει να συνδέσει τις οικονομικές και εμπορικές επιχειρήσεις της στην Αφρική με στρατιωτικές επιχειρήσεις μέσα από το πρίσμα της ειρήνης και της σταθερότητας. Πλέον ο κινεζικός στρατός διαθέτει μια βάση που μπορεί να αποτελέσει αφετηρία στρατιωτικών επιχειρήσεων όπως και σημείο διαχείρισης και ανεφοδιασμού τους. Κινεζικά ειρηνοποιά στρατεύματα εργάζονται στην Αφρική και τη δυτική Ασία με στόχο μεταξύ άλλων την υποστήριξη επιχειρήσεων προς όφελος της σταθερότητας, επιχειρήσεων εκκένωσης και διάσωσης (Pauley, 2018· Vertin, 2020· Murphy, 2023). Ο κινεζικός στρατός συνεργάζεται με εθνικούς στρατούς και με ειρηνοποιές δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών στα κεντρικά της ηπείρου για την προστασία πολιτών και την υποστήριξη της ειρήνης. Επιπλέον συμμετέχει σε ανθρωπιστικές επιχειρήσεις βοηθώντας το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Σίτισης του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Άλλωστε, αυτό φαίνεται να είναι ο καλύτερος τρόπος για την εξασφάλιση και την αύξηση οικονομικών κερδών (Cabestan, 2020).

Επιπλέον, η Κίνα καλείται να ζυγίσει το ενδεχόμενο και τις επιπτώσεις ενός περιορισμού από το δυτικό στρατόπεδο των κινήσεων της στον Ινδο-Ειρηνικό και της πρόσβασης της στα Στενά του Μαλακά. Μια τέτοια συζήτηση φαίνεται να αποτελεί συχνή ανησυχία ως προς τον σινοαμερικανικό ανταγωνισμό. Έτσι, αναζητά την πρόσβαση σε λιμάνια χωρών που μπορούν να αποτελέσουν σταθμούς στο Θαλάσσιο Δρόμο του Μεταξιού για να απαγκιστρωθεί από τα Στενά του Μαλακά, τα οποία βρίσκονται έξω από τη Σιγκαπούρη, μια χώρα σύμμαχο των Ηνωμένων Πολιτειών (Vertin, 2020· Lew et al, 2021· Mamchii, 2023). Από την άλλη, και μέσα από τον στρατιωτικό ή/και οικονομικό έλεγχο θαλάσσιων περασμάτων, η κινεζική κυβέρνηση διαθέτει την δυνατότητα επίδειξης ισχύος (Chariza, 2018· Vertin, 2020). Αρχικά η εγκατάσταση στρατευμάτων στο Τζιμπουτί μπορεί να θεωρηθεί λογικό ιστορικό επακόλουθο, μιας και σειρά μεγάλων δυνάμεων έχει πράξει ομοίως τόσο στο Τζιμπουτί όσο και σε άλλες χώρες και περιφέρειες, αλλά και αναμενόμενο βάσει της προϋπάρχουσας στρατιωτικής συνεργασίας και την κυβέρνηση του Gulleh και την κυβέρνηση γειτονικών κρατών. Ο Cabestan (2020) σημειώνει πως η Κίνα αναζήτησε την εξισορρόπηση της στρατιωτικής δραστηριότητας άλλων χωρών στον Ινδικό ωκεανό. Ωστόσο, δυτικά αλλά και αραβικά κράτη ένωσαν να δημιουργείται μια

απειλή στην περιφέρεια μέσα από την διεύρυνση των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Κίνας (Murphy, 2023).

1.4 Οι Η.Π.Α. Στη Ζώνη Του Ινδο-ειρηνικού

Ο ψυχροπολεμικός ανταγωνισμός των μεγάλων δυνάμεων έδειξε να εξομαλύνεται περί το 2006-2008. Μια νέα μορφή ανταγωνισμού, όμως, αναδύθηκε κατά το 2014 καθώς δεν μπορούσε πλέον να αρνηθεί κανείς την συμμετοχή της Κίνας στη διεθνή σκακιέρα (O'Rourke, 2022). Η αναγκαιότητα για να απευθυνθεί το ζήτημα του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων υποδείχθηκε το 2015 από την κυβέρνηση Obama και αυτό τέθηκε σε προτεραιότητα από την προεδρία Trump και καθόρισε την αμερικανική στρατηγική εθνικής ασφάλειας. Όπως επισημαίνει ο Gujjar (2023) οι οικονομικές και στρατιωτικές επιχειρήσεις της Κίνας στον Κόλπο του Άντεν και την ευρύτερη περιοχή του Ινδικού ωκεανού προσέφερε αφορμή για συζήτηση προς συμπερίληψη της Ανατολικής και Νότιας Αφρικής στην στρατηγική περιφέρεια του Ινδο-Ειρηνικού. Επιπλέον, το ιαπωνικό όραμα για τη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού, αλλά και η στρατηγική σημασία που φέρει ο Ινδικός ωκεανός για την Ινδία, πίεσαν τις Ηνωμένες Πολιτείες¹⁹, σε στροφή προς την εν λόγω περιφέρεια²⁰. Σήμερα, η εν λόγω ζώνη βιώνει μια νέα πυροδότηση του ανταγωνισμού μεταξύ της Ρωσίας, των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Κίνας²¹ (Murphy, 2023). Οι Η.Π.Α. παρουσιάζονται ανήσυχες για την Υπο-Σαχάρια Αφρική, απέναντι στην προσπάθεια των δυο ανταγωνιστριών χωρών τους για προβολή ισχύος και παγκόσμια επιρροή. Έτσι οι Ηνωμένες Πολιτείες καλούνται να προσαρμόσουν την στρατηγική τους με τέτοιο τρόπο ώστε να ανταποκρίνεται στις νέες προκλήσεις.

Όπως επισημαίνει ο O'Rourke (2022) η διακυβέρνηση του Barack Obama, ως μέρος μιας γενικότερης στρατηγικής αναπροσαρμογής και στροφής προς την ζώνη Ασίας-Ειρηνικού, στόχευσε στην παρουσίαση ενός αντιμέτρου απέναντι στην επένδυση των κινεζικών διπλωματικών σχέσεων. Μερικά χρόνια αργότερα ο Πρόεδρος Donald Trump εξέφρασε την επιθυμία του για αποστρατιωτικοποίηση της Μέσης Ανατολής και μείωση των στρατευμάτων σε Αφρική και Νότια Αμερική με

19 Ας μην λησμονούμε άλλωστε πως τα δυο κράτη είναι χώρες σύμμαχοι και στρατηγικοί συνεργάτες των τελευταίων.

20 Η ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού για τις Ηνωμένες Πολιτείες πλέον ορίζεται ως η περιοχή που επεκτείνεται από το Κιλιμάντζαρο μέχρι την πολιτεία της Καλιφόρνια.

21 Αισθητή είναι στην περιοχή η παρουσία και η δράση οργανισμών, όπως είναι οι BRICS, ο SCO, ο SAARC, ο OTS, η EAEU, το NAM κ.α.

σκοπό την ενίσχυση των στρατιωτικών δυνάμεων στην ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού για την αντιστάθμιση της αυξανόμενης κινεζικής επιρροής. Η επόμενη προεδρία, αυτή του Joe Biden αναγνώρισε την ανάγκη να τεθεί η ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού σε προτεραιότητα. Έκθεση του Υπουργείου Άμυνας των Η.Π.Α.²² καλεί για συνεργασία με συμμάχους και φίλους με στόχο την υποστήριξη της σταθερότητας στην περιοχή και την αντιμετώπιση της κινεζικής στρατιωτικής επιθετικότητας. Η ίδια έκθεση αναφέρεται στις μεταβολές στην στρατιωτική δυναμικότητα που έχει φέρει τόσο η αλλαγή στην στρατιωτική παράταξη στην Μέση Ανατολή, όσο και η νέα εγκατάσταση στα νερά της Ευρώπης και του Ινδο-Ειρηνικού²³. Τελικά, ο ενισχυόμενος ανταγωνισμός μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων έχει καθορίσει την αμερικανική στρατιωτική τοποθέτηση στην Ευρώπη, στη Μέση Ανατολή και στη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού έτσι ώστε να επιτευχθεί η υποστήριξη συμμάχων και συνεργατών, η αποτροπή περιφερειακών ταραχοποιών και η απεύθυνση κρίσεων. Το 2020 εντοπίζεται η αρχή της δημιουργίας του Pacific Deterrence Initiative το οποίο σχετίζεται με πρακτικές και πολιτικές που θα συμβάλουν στην ενίσχυση των δυνατοτήτων των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στην περιοχή. Την περίοδο εκείνη οι Αμερικανοί μετρούσαν 24 βάσεις στην ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού, ενώ επίσης οι δυνάμεις που έφεραν στην περιοχή του δυτικού Ειρηνικού ωκεανού υπολογίζονταν σε 2.000 αερομαχητικά, 200 πλοία και υποβρύχια, και περίπου 370.000 λοιπό στρατιωτικό προσωπικό (Vertin, 2020). Παράλληλα συζητήσεις για την αποτρεπτική δύναμη των Η.Π.Α. απέναντι στην κινεζική άσκηση επιρροής περιλαμβάνουν την επένδυση σε στρατιωτικές εγκαταστάσεις που βρίσκονται στη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού και εντός της εμβέλειας των κινεζικών όπλων όπως και σε συστήματα τηλεπικοινωνιών, πληροφοριών και παρακολούθησης έτσι ώστε να μην είναι τρωτά απέναντι σε κινεζικές επιθέσεις, αλλά και την εκμετάλλευση πεδίων στα οποία οι Αμερικανοί έχουν εμφανές προβάδισμα (O'Rourke, 2022).

1.5 Τα Χαρακτηριστικά Της Αμερικανικής Παρουσίας Στο Τζιμπουτί

Η δοκιμή από κινεζικής πλευράς της υπομονής και των αντοχών των Η.Π.Α.

22 O'Rourke, "Great Power Competition: Implications for Defense – Issues for Congress", 2022.

23 Αμερικανοί αξιωματούχοι το 2006 παρουσίασαν την ανησυχία τους για την αυξανόμενη στρατιωτική δυνατότητα της Κίνας καλώντας για τον περιορισμό αυτής με την ενίσχυση των αμερικανικών στρατιωτικών δυνάμεων στον Ινδο-Ειρηνικό (O'Rourke, 2022).

αν και φαίνεται να είναι ένας καλός λόγος διατήρησης του βλέμματος στην περιοχή και διαμόρφωσης μιας οργανωμένης πολιτικής, δεν είναι όμως ο μοναδικός λόγος. Το 1995 το Υπουργείο Άμυνας των Η.Π.Α. δήλωσε πως η απουσία στρατιωτικών βάσεων στην Αφρική είναι ενδεικτική του γεγονότος πως τα οικονομικά συμφέροντα και συμφέροντα ασφαλείας που προσφέρει η Αφρική είναι περιορισμένα (Nsia-Pepra, 2014). Ακόμα και μετά την Ιρανική Επανάσταση (1979) και τον πόλεμο μεταξύ Ιράν και Ιράκ (1980-1988) οι Ηνωμένες Πολιτείες αγνόησαν την χώρα του Τζιμπουτί (Nsia-Pepra, 2014· Sun & Zoubir, 2016). Αντιθέτως, για να έχουν πρόσβαση στην Ερυθρά Θάλασσα και στην Ανατολική Αφρική, να μπορούν να αντιμετωπίζουν πιθανές προκλήσεις και κρίσεις στον Περσικό Κόλπο και στην Αραβική Θάλασσα, όπως και να έχουν τη δυνατότητα να ανταποκριθούν σε κινήσεις επέκτασης της ασκούμενης επιρροής από πλευράς τόσο της Σοβιετικής Ένωσης, όσο και του επαναστατημένου Ιράν, χρησιμοποίησαν στρατιωτική βάση στη Σομαλία. Η αμερικανική προσοχή στράφηκε προς τη μικρή αφρικανική χώρα μόνο μετά από μια σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων όπως ήταν αυτή στην αμερικανική πρεσβεία στην Κένυα και στην Τανζανία το 1998 και το χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου (Negatu, 2022).

Επιπλέον, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο η πλειοψηφία των κρατών που φιλοξενούν αμερικανικές στρατιωτικές βάσεις είναι σημαντικές είτε οικονομικές είτε στρατιωτικές περιφερειακές δυνάμεις και σχεδόν όλες οι αναπτυγμένες οικονομίες φιλοξενούν αμερικανικές στρατιωτικές βάσεις (Sun & Zoubir, 2016). Αντιθέτως, από τη μια η οικονομική και στρατιωτική ισχύς του Τζιμπουτί είναι ισχνή, από την άλλη είναι μια από τις φτωχότερες χώρες του κόσμου όσον αφορά το κατά κεφαλήν εισόδημα και το Δείκτη Ανθρώπινης Ανάπτυξης²⁴ αν και βρίσκεται σε πορεία βελτίωσης. Ωστόσο, αν και η οικονομία της χώρας βασίζεται σε λιμενικά τέλη και στη μίσθωση στρατιωτικών εγκαταστάσεων, η χώρα φέρει πολιτικής σταθερότητας. Όπως επισημαίνει η Boronicz (2022), ακόμα κι αν η οικονομική και πολιτική κατάσταση της χώρας είναι ευαίσθητη σε εξωτερικές και εσωτερικές πιέσεις, η γεωγραφική της θέση φέρει ιδιαίτερης σημασίας για τα εθνικά συμφέροντα των Ηνωμένων Πολιτειών.

Η τοποθεσία του Τζιμπουτί έχει προσφέρει και πολιτικά οφέλη για τις Η.Π.Α.,

²⁴ Η πανδημία του COVID-19 πίεσε ακόμα περισσότερο την επιβαρυσμένη κοινωνικο-οικονομική κατάσταση της χώρας.

μιας και συνιστά πέρασμα αγαθών και ιδεών μεταξύ Αφρικής, Ευρώπης και Ασίας, μεταξύ σταθερών και ασταθών καθεστώτων. Η αμερικανική βάση Camp Lemonnier έχει συνδέσει την παγκόσμια δύναμη με σειρά ασταθών κρατών στην περιοχή, μέσα από τον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Έτσι μπορεί να παράσχει ανθρωπιστική βοήθεια, να εφαρμόσει μέτρα κατά της πειρατείας στην περιοχή, να διεξάγει στρατιωτικές επιχειρήσεις, να συλλέγει και να επεξεργάζεται πληροφορίες, να επιτηρεί τα στενά Bab al-Manbad και τη Διώρυγα του Σουέζ και να εκπαιδεύει το προσωπικό των στρατιωτικών σωμάτων αφρικανικών κρατών (Pinto, 2018· Ezeh & Ezirim, 2023).

Η Camp Lemonnier²⁵ είναι η πιο ακριβή αμερικανική στρατιωτική βάση μέσω της οποίας οι Η.Π.Α. έχουν συνδυάσει ήπια και σκληρή ισχύς και έχουν επιδιώξει να προωθήσουν το δημοκρατικό ιδεώδες στην Αφρική (Pinto, 2018· Weng, 2023). Κατά την προεδρία Biden έχει τεθεί ένα νέο επενδυτικό προφίλ προς την ήπειρο. Δίνεται έμφαση στην παγκόσμια διακυβέρνηση και την συνεργασία. Έτσι, στην αρχή της θητείας του ο Αμερικανός πρόεδρος μίλησε για διαχείριση της κλιματικής κρίσης, για διαμοιρασμό της ευθύνης για αντιμετώπιση σειράς νόσων και ιατρικών κινδύνων και για την επιθυμία της αμερικανικής κυβέρνησης να ενισχύσει την επιχειρηματική δραστηριότητα στην Αφρική (Clark, 2023). Αυτά υπάγονται σε ένα γενικότερο σχέδιο πολυμερούς συνεργασίας με τα κράτη της ηπείρου, σε μια προσπάθεια αντιστάθμισης της κινεζικής επιρροής και διεκδίκησης των αμερικανικών εθνικών συμφερόντων.

Μετά την εγκατάσταση της στρατιωτικής βάσης στο Τζιμπουτί οι Αμερικανοί συνδέθηκαν με κράτη που γειτονεύουν με την αφρικανική χώρα τόσο στο Κέρασ της Αφρικής όσο και στον Περσικό Κόλπο και το Σαχέλ και που αποτελούν είτε ανησυχία για την αμερικανική πολιτική είτε σύμμαχο έναντι της τρομοκρατίας (Sun & Zoubir, 2016· Dynamics, 2020· Negatu, 2022). Στο πλαίσιο αυτό επιδίωξαν να αντιμετωπίσουν την πειρατεία και τον εξτρεμισμό μέσα από ένα σύνολο επιχειρήσεων και μηχανισμών. Το 2002 άρχισε τις εργασίες της η «Operation Enduring Freedom - Horn of Africa» και το 2003, με στόχο τη σταθερότητα στην

25 Η βάση αρχικά ανήκε στη Γαλλία, ύστερα όμως από την ανεξαρτητοποίηση του Τζιμπουτί παραδόθηκε στο στρατό του. Βρίσκεται στο νότιο τμήμα της πρωτεύουσας, στα νοτιοανατολικά σύνορα του Τζιμπουτί με τη Σομαλιλάνδη, στη νότια πλευρά του Διεθνούς Αερολιμένα Djibouti-Ambouli και βλέπει προς τον Κόλπο του Άντεν. Φιλοξενεί περίπου 4.000 μέλη αμερικανικών και συμμαχικών στρατιωτικών δυνάμεων, ενώ μέσα στο φθινόπωρο του 2023 έφτασε τα 5.000 μέλη. Επιπλέον φιλοξενεί περίπου 1.000 ομοεθνείς ή αλλοδαπούς εργάτες όπως και στρατιωτικό εξοπλισμό (U.S. Navy, 2023).

περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, εγκαταστάθηκε στο Τζιμπουτί η «Combined Joint Task Force - Horn of Africa», με πεδίο δράσης το Τζιμπουτί, την Ερυθραία, την Αιθιοπία, την Κένυα, τις Σεϊχέλες, τη Σομαλία και το Σουδάν. Το 2007 ο Αμερικανός Πρόεδρος G. W. Bush ανακοίνωσε την δημιουργία του «United States Africa Command» (AFRICOM) στο οποίο 20 μήνες αργότερα μεταφέρθηκε η ευθύνη της CJTF-HOA, και του οποίο βάση συνιστά το Τζιμπουτί. Το 2003 η Camp Lemonnier μετετράπη στην πρώτη μόνιμη αμερικανική στρατιωτική βάση στην Αφρική, ενώ υπάρχουν και άλλες ημι-μόνιμες, και ενσωμάτωσε τις εγκαταστάσεις του πρώην γαλλικού αερολιμένα Chabelley Airport. Το 2007 το μέγεθος της στρατιωτικής βάσης υπερπενταπλασιάστηκε από 39 εκτάρια σε 202 με συμβόλαιο το οποίο με την ανανέωσή του το 2012 έφερε επένδυση US\$14 εκατομμυρίων για την αναβάθμιση της βάσης. Το 2014 η προεδρία Obama έθεσε την ενοικίαση του χώρου για άλλα 30χρόνια στα US\$63 εκατομμύρια. Το 2018 η αμερικανική κυβέρνηση ανακοίνωσε επενδυτικά συμβόλαια συνολικού ύψους US\$240 εκατομμυρίων για την επέκταση των εγκαταστάσεων, γεγονός που θα ενίσχυε την αμερικανική αεροπορική παρουσία (Khana, 2019· Melvin, 2019· Dynamics, 2020· Al Majalla, 2023). Πλέον, η Camp Lemonnier αποτελεί ένα στρατηγικό εργαλείο μέσω του οποίου οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν καταφέρει να απευθυνθούν σε σύνολο πολιτικών κινδύνων και ζητημάτων ασφαλείας που έχουν εντοπιστεί στην Αφρική, στην Αραβική Χερσόνησο και τη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού.

Στόχος, λοιπόν, είναι η υποστήριξη επιχειρήσεων του αμερικανικού Υπουργείου Άμυνας, συμπεριλαμβανομένων στρατιωτικών επιχειρήσεων αλλά και επιχειρήσεων ανθρωπιστικής βοήθειας, όπως και η ενίσχυση των σχέσεων των δυο κρατών (U.S. Navy, 2023). Επιπροσθέτως, επιχειρείται η υποστήριξη της αμερικανικής διπλωματίας μέσω σταθμού που εκπέμπει καθημερινά όλο το εικοσιτετράωρο σε αγγλόφωνο, γαλλόφωνο και αραβόφωνο ακροατήριο και που είναι εγκατεστημένος στη Camp Lemonnier (Borowicz, 2022). Έτσι η βάση αποτελεί αφετηρία στρατιωτικών ασκήσεων συμμαχικών δυτικών δυνάμεων με σκοπό μεταξύ άλλων και τη συνεργασία έναντι αντιπάλων όπως είναι η Ρωσία και η Κίνα.

Η Borowicz (2022) υποστηρίζει πως οι λόγοι που έστρεψαν την παγκόσμια δύναμη προς το μικρό αφρικανικό κράτος είναι οι ίδιοι με αυτούς για τους οποίους η αμερικανική κυβέρνηση επενδύει στις θερμές σχέσεις μεταξύ των δυο μερών και

στην παραμονή της στα τζιμπουτιανά εδάφη. Το γραφείο του πρώην προέδρου D. Trump είχε αναφερθεί στο Τζιμπουτί ως σύμμαχο κλειδί στο τομέα της ασφάλειας, της περιφερειακής σταθερότητας και των ανθρωπιστικών προσπαθειών (Blanchard & Collins, 2019). Επιπλέον δεν είναι λίγες οι φορές που έχει χρησιμοποιηθεί ως ορμητήριο για επιχειρήσεις επιτήρησης, για επιθέσεις με μη επανδρωμένα αεροσκάφη ή για αντιτρομοκρατικές επιχειρήσεις στη Σομαλία, την Υεμένη, με στόχο παρακλάδια της Al Qaeda, όπως είναι η Al Shabaab και η Al Qaeda της Αραβικής Χερσονήσου, σε άλλες ασταθείς γειτονικές χώρες όπως και έναντι του Ισλαμικού Κράτους (Melvin, 2019 Ezeh & Ezirim, 2023). Ως προς την ανθρωπιστική βοήθεια στοιχεία των τελευταίων ετών υποδεικνύουν την παροχή στήριξης από το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. προς το Τζιμπουτί ύψους US\$18 εκατομμυρίων για το 2018· US\$6 εκατομμυρίων για το 2019· US\$8 εκατομμυρίων για το 2020²⁶ (Blanchard & Collins, 2019)· US\$14 εκατομμυρίων για το 2021· και US\$16 εκατομμυρίων για το 2023²⁷ (Borowicz, 2022). Τέλος, στο Τζιμπουτί είναι εγκατεστημένες οι εγκαταστάσεις του προγράμματος «Food for Peace» της Υπηρεσίας Διεθνούς Ανάπτυξης των Η.Π.Α. (USAID), μέσω των οποίων παρέχεται βοήθεια στην Αφρική και στην Ασία (Mohee, 2022).

1.6 Οι Λόγοι Της Αμερικανικής Παρουσίας Στο Τζιμπουτί

Η αμερικανική στρατιωτική παρουσία στο Τζιμπουτί γίνεται εύκολα κατανοητή αν αναλογιστεί κανείς τη στρατηγική θέση της αφρικανικής χώρας, την πρόσβαση που παρέχει στις εμπορικές θαλάσσιες οδούς και την διευκόλυνση που προσφέρει για υλικοτεχνικές δραστηριότητες. Αυτή στοχεύει στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και στην υποστήριξη ανθρωπιστικών και στρατιωτικών επιχειρήσεων, στην διασφάλιση των πετρελαϊκών πηγών στην περιοχή και των θαλάσσιων οδών και στην αντιστάθμιση της αυξανόμενης κινεζικής επιρροής στην ήπειρο. Ζητήματα όπως αυτά προσπαθεί να τα αντιμετωπίσει μέσω της στρατιωτικής εκπαίδευσης, την από κοινού συμμετοχή σε στρατιωτικές επιχειρήσεις με συμμαχικά στρατεύματα, την εγκαθίδρυση κέντρων πληροφοριών, αλλά και τη σύναψη κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων μεταξύ κυβερνήσεων, ιδιωτών και πολιτών των Η.Π.Α. και του

26 Με το 75% αυτών να προορίζονται για στρατιωτικό εξοπλισμό και το 25% για την αντιμετώπιση της νεανικής ανεργίας.

27 Συμπεριλαμβανομένων US\$9 εκατομμυρίων που προορίζονται για αναπτυξιακά έργα και US\$6 εκατομμυρίων για στρατιωτικό εξοπλισμό.

Τζιμπουτί²⁸ (Nsia-Pepra, 2014· Sun & Zoubir, 2016· U.S. Department of State, 2022· Ezeh & Ezirim, 2023· Al Majalla, 2023· Murphy, 2023).

Δίπλα στο Κέρασ της Αφρικής βρίσκονται οι θαλάσσιες γραμμές μέσω των οποίων διοχετεύεται το πετρέλαιο της Μέση Ανατολής στην Αμερική και την Ευρώπη, ενώ η διασφάλιση των θαλάσσιων συγκοινωνιών και των εμπορικών συναλλαγών είναι πρωταρχικής σημασίας για τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα (Nsia-Pepra, 2014· U.S. Department of State, 2022). Η αμερικανική βάση στο Τζιμπουτί παίζει ένα σημαντικό ρόλο στην άμβλυνση της πειρατείας παρέχοντας προστασία στα θαλάσσια περάσματα στον δυτικό Ινδικό ωκεανό, όπως και στην υποστήριξη των θαλάσσιων επιχειρήσεων και της πρόσβασης σε πηγές πετρελαίου και φυσικού αερίου (Ezeh & Ezirim, 2023· Gurjar, 2023). Ο Burgess (2015) υποστήριξε πως ο έλεγχος της τρομοκρατίας στη Σομαλία και της πειρατείας στα νερά αυτής θα οδηγήσει σε συνολική μείωση της πειρατείας. Ωστόσο οι επιχειρήσεις της AFRICOM δύναται να διεξαχθούν μέχρι 12 ναυτικά μίλια από τις ακτές του Τζιμπουτί και εκεί είναι που αρχίζει να έχει αρμοδιότητα το αμερικανικό Κέντρο Επιχειρήσεων της Ερυθράς Θάλασσας (Vertin, 2020).

Η διατήρηση της σταθερότητας και η προάσπιση αμερικανικών και συμμαχικών εγκαταστάσεων είναι ένας ακόμη στόχος της αμερικανικής πολιτικής (U.S. Department of State, 2022). Τις τελευταίες δυο δεκαετίες η παρουσία του αμερικανικού στρατού στην Αφρική έχει αυξηθεί με στόχο την καταπολέμηση του ισλαμικού φονταμενταλισμού και της τρομοκρατίας. Το Κογκρέσο έχει καθοδηγήσει το Υπουργείο Άμυνας των Η.Π.Α. να αποστείλει μέλη των ειδικών δυνάμεων προς υποστήριξη εθνικών στρατών αλλά και οποιασδήποτε ομάδας αντιμάχεται την τρομοκρατία (Pinto, 2018· Murphy, 2023). Σε αυτό το πλαίσιο οι Ηνωμένες Πολιτείες διεξάγουν σειρά εκπαιδύσεων μελών εθνικών στρατών που συμβάλλουν στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας. Παρέχουν εξοπλισμό και εκπαίδευση στις δυνάμεις ασφαλείας του Τζιμπουτί, ενώ το τελευταίο συμμετέχει ενεργά σε επιχειρήσεις της Αφρικανικής Ένωσης στη Σομαλία με αποστολή στρατευμάτων υποστηριζόμενο από Ηνωμένα Έθνη (U.S. Department of State, 2022). Επί προσθέτως σύνδεσμοι έχουν συσταθεί για την προώθηση της σταθερότητας και της ασφάλειας, κάτι που θα

28 Σύμφωνα με τις δηλώσεις του AFRICOM προς το αμερικανικό Κογκρέσο το 2022 το προσωπικό της Camp Lemonnier εργάζεται για την διατήρηση της στρατηγικής σημασίας πρόσβασης και επιρροής στην αφρικανική ήπειρο, την αντιμετώπιση απειλών από εξτρεμιστές και εξτρεμιστικές οργανώσεις προς πολίτες, εγκαταστάσεις και αμερικανικά ενδιαφέροντα (Murphy, 2023).

υποστηρίζει και την εξωτερική πολιτική των Η.Π.Α. Το κύριο μέτωπο εντοπίζεται στις μεγαλύτερες απειλές των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως είναι μεταξύ άλλων η Al-Qaeda, η Al-Shabaab, η ISIS-Somalia και η Boko Haram. Επιπλέον, σε μια προσπάθεια υπολογισμού των κινδύνων και των οφελών από την ύπαρξη στρατιωτικών βάσεων στο εξωτερικό, οι Η.Π.Α. παρουσιάζονται να απομακρύνονται από εχθρικά περιβάλλοντα. Από την άλλη στοιχεία που δημοσιεύθηκαν το 2022 και συζητά ο Turse (2023) παρέχουν πληροφορίες για 26 βάσεις σε 13 χώρες της Αφρικής. Αυτές είναι είτε μακροχρόνιας είτε βραχυχρόνιας παρουσίας και συσσωρεύονται γύρω από τη ζώνη του Σαχέλ και το Κέρασ της Αφρικής. Το Τζιμπουτί δεν παρουσιάζει προσήλωση στα χαρακτηριστικά του παραδοσιακού Ισλάμ, κάτι που μειώνει τις πιθανότητες να βρεθεί η βάση αντιμέτωπη με μια επίθεση, ενώ από την Camp Lemonnier, σε συνδυασμό με τον αερολιμένα Chabelley, έχουν διεξαχθεί στρατιωτικές επιχειρήσεις κατά της τρομοκρατίας σε Σομαλία και Υεμένη και επιθέσεις κατά του Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ και τη Συρία (Sun & Zoubir, 2016· Pinto, 2018· Turse, 2023).

Οι Η.Π.Α. καλούνται επίσης να διαχειριστούν στρατηγικούς αντιπάλους, όπως είναι η Κίνα η οποία δημιουργεί σχέσεις διαρκείας με αφρικανικά κράτη μέσα από σειρά επενδυτικών προγραμμάτων και η οποία χτυπά τις σχέσεις των αφρικανικών χωρών με τις Ηνωμένες Πολιτείες στρέφοντας το ενδιαφέρον της στον τομέα των υποδομών (Nsia-Peptra, 2014). Άλλωστε δεν μπορούμε να λησμονήσουμε τις συμμαχίες με την Ινδία, την Ιαπωνία και την Αυστραλία, όπως είναι η AUKUS²⁹ και η Quad³⁰, που αμφότερες επιζητούν να περιορίσουν την κινεζική επιρροή στην περιφέρεια, αλλά και τις συνεργασίες της με κράτη της περιοχής, ενώ εξασφαλίζουν σειρά λόγων για να εμπλέκεται η αμερικανική κυβέρνηση σε γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στον Ινδο-Ειρηνικό (Gurjar, 2023). Η Camp Lemonnier έχει αναδειχθεί σε χρήσιμο εργαλείο στην άσκηση διεθνούς πολιτικής επιρροής και στον ανταγωνισμό μεταξύ Κίνας και Η.Π.Α.

Ένας ακόμη στόχος της παρουσίας των Η.Π.Α. στην Αφρική και της συνεργασίας με το κράτος του Τζιμπουτί είναι η επίτευξη και η υποστήριξη της αυτονομίας των χωρών (Nsia-Peptra, 2014). Υποστηρίζεται πως οι Η.Π.Α. μπορούν να

29 Πρόκειται για Συμφωνία Ασφάλειας μεταξύ της Αυστραλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής.

30 Πρόκειται για έναν Τετραμελές Δίκτυο Διαλόγου Ασφαλείας ανάμεσα στην Αυστραλία, την Ινδία, την Ιαπωνία και τις Ηνωμένες Πολιτείες.

δημιουργήσουν συνθήκες σταθερότητας και ειρήνης, όπου θα μπορούσαν να εφαρμοστούν και αναπτυξιακές πολιτικές. Αυτό γίνεται με σειρά ενεργειών όπως είναι η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας και η επένδυση στην οικοδόμηση ενός σταθερού και ειρηνικού περιβάλλοντος έτσι ώστε να αποφευχθούν μελλοντικές διαμάχες (Murphy, 2023). Ο ιδιωτικός οικονομικός τομέας στο Τζιμπουτί είναι υποανάπτυκτος και το επιχειρηματικό περιβάλλον φτωχό. Οι Ηνωμένες Πολιτείες μέσω του Djibouti First Initiative που εγκρίθηκε το 2014, αλλά και σειράς οικονομικών πρωτοβουλιών επιδιώκουν στην οικονομική ανάπτυξη του αφρικανικού κράτους και στην υποστήριξη αμερικανικών επιχειρήσεων και Αμερικανών Τζιμπουτιανών (Pinto, 2018· U.S. Department of State, 2022). Άλλωστε η αμερικανική στρατιωτική βάση αποτελεί τον δεύτερο μεγαλύτερο εργοδότη, μετά την ίδια την κυβέρνηση του Τζιμπουτί, και δίνει προτεραιότητα σε τζιμπουτιανές επιχειρήσεις. Επιπλέον, μέσω της USAID παρέχεται εργασιακή εκπαίδευση και βοήθεια για την αναζήτηση εργασίας. Προσφέρεται διδασκαλεία για την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας όπως και προγράμματα ανταλλαγής και πρακτικής εκπαίδευσης. Τέλος, όπως δηλώνει το Υπουργείο Εξωτερικών των Η.Π.Α. (2022), η αμερικανική κυβέρνηση προωθεί πρακτικές καλής κυβερνησιμότητας στους τομείς της εκπαίδευσης, της υγείας, της δημοκρατίας, της μετανάστευσης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, επενδύει σε προγράμματα και υποδομές υγείας, στηρίζει προσφυγικούς καταυλισμούς, βοηθάει στην καταπολέμηση της διακίνησης ανθρώπων και ναρκωτικών ουσιών και τελικά επενδύει στη διαμόρφωση ενός σταθερού κοινωνικού και πολιτικού περιβάλλοντος.

Μέρος 2

Το Τζιμπουτί ως Κόμβος του Σινο-Αμερικανικού Ανταγωνισμού

2.1 Η Διπλωματία του Τζιμπουτί

Νωρίτερα συζητήσαμε τους λόγους που οδήγησαν αρχικά τις Ηνωμένες Πολιτείες και αργότερα την Κίνα να δημιουργήσουν στρατιωτικές βάσεις στην μικρή αφρικανική χώρα του Τζιμπουτί. Για να κατανοήσουμε τη συνεργασία, ωστόσο, οφείλουμε να εξετάσουμε τους λόγους που έτρεψαν την κυβέρνηση του Guelleh να συνάψει συμφωνίες με σειρά κρατών, μεταξύ των οποίων είναι η Κίνα και οι Η.Π.Α. Οι Sun και Zoubir (2016) επισημαίνουν πως όπως υπάρχουν χώρες με γεωπολιτικές

βλέψεις για το Τζιμπουτί, έτσι και αυτό έχει ανησυχίες σχετικά με το γεωπολιτικό του περιβάλλον. Αυτές σχετίζονται κυρίως με γεωοικονομικούς παράγοντες και με την εξτρεμιστική μορφή του ισλαμισμού. Αν και το Τζιμπουτί εμφανίζει σταθερή οικονομική ανάπτυξη τα τελευταία χρόνια σε σχέση με άλλα κράτη της περιοχής, οι σχετικοί παράγοντες παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα και παρά το όραμα να γίνει η χώρα «η Σιγκαπούρη της Αφρικής» ή «το Ντουμπαί της Αφρικής», αυτή συνεχίζει να φέρει περιορισμένης οικονομικής ισχύος Επιπλέον, αντιπαραθέσεις ανά διαστήματα έχουν σημειωθεί με κράτη στο Κέρας της Αφρικής, τη Σομαλία, την Ερυθραία και την Αιθιοπία, ενώ ανταγωνισμός σημειώνεται και με γειτονικά κράτη όπως είναι το Σουδάν, η Υεμένη, η Σαουδική Αραβία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και το Ισραήλ³¹. Ωστόσο, το Τζιμπουτί αξιοποίησε τη γεωπολιτική του σημασία και τη ζήτηση δημιουργίας στρατιωτικών βάσεων για να προσελκύσει οικονομικές επενδύσεις και ίσως τις μεγαλύτερες στρατιωτικές δυνάμεις στον κόσμο (Masuda, 2023).

Συγκεκριμένα, η οικονομική πτυχή και η πτυχή της ασφάλειας της δημιουργίας μιας στρατιωτικής βάσης εξαρτάται από τέσσερις πραγματικότητες³²: τα χαρακτηριστικά της χώρας φιλοξενίας· τις αλλαγές που θα προκληθούν στην ισορροπία ισχύος και τις απειλές ή τις ευκαιρίες με τις οποίες θα βρεθούν αντιμέτωπα τα κράτη της περιφέρειας· με την επιρροή που θα προκληθεί στην χώρα φιλοξενίας τόσο σε οικονομικό, όσο και σε κοινωνικό και πολιτικό επίπεδο· και τέλος με τις βλέψεις του κράτους αυτού για το μέλλον.

Μέχρι τώρα έχει ήδη γίνει κατανοητή η εξάρτηση της οικονομίας του Τζιμπουτί από τη γεωγραφική του θέση στο άνοιγμα της Διώρυγας του Σουέζ. Η οικονομική άνοδος της Κίνας και η έξοδος αυτής στην ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού μέσω

31 Για το Ισραήλ η παρουσία ανταγωνισμού στην Ερυθρά Θάλασσα εξασφαλίζει την παρουσία σειράς δρώντων στην περιοχή και ίσως ευκαιρίες τις οποίες μπορεί να εκμεταλλευτεί το καθεστώς για τη σύναψη επαφών και σχέσεων με τα κράτη που βρίσκονται στις θαλάσσιες οδούς (Guzansky & Hurvitz, 2019). Όσον αφορά το Τζιμπουτί δεν διατίθεται να εξομαλύνει τις σχέσεις του με το εβραϊκό κράτος μέχρι να γίνουν σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα των Παλαιστινίων (Middle East Monitor, 2020· Mohee, 2023).

32 Οι θεωρητικοί των διεθνών σχέσεων δεν μπορούν να συμφωνήσουν σχετικά με το επίπεδο που εξωτερικοί ή εσωτερικοί παράγοντες επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική των μικρών κρατών. Ένα ενδεχόμενο είναι να συνεργαστούν με τις μεγαλύτερες δυνάμεις παίρνοντας θέση στη σκακιέρα και σε μια προσπάθεια να επιβιώσουν, και λόγω της πίεσης που θα ασκηθεί από το εξωτερικό, να επενδύσουν στην εξωτερική τους πολιτική και να προσαρμόσουν το εσωτερικό στις εξωτερικές συνθήκες. Από την άλλη, αδιαμφισβήτητη είναι η επιρροή που ασκούν εσωτερικοί παράγοντες, κυρίως αυτοί που σχετίζονται με το πολιτικό και οικονομικό καθεστώς, αλλά και με το κοινωνικό καθεστώς (Elman, 1995· Ezeh & Ezirim, 2023).

του BRI αύξησε τη σπουδαιότητα της Ερυθράς Θάλασσας και του Κέρατος της Αφρικής στο *παιχνίδι* του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων, την ώρα που κράτη της περιφέρειας διεκδικούν μερίδιο στην πρόσβαση στις θάλασσες και μια θέση στις εμπορικές συναλλαγές και στις αγορές (Melvin, 2019). Το γεγονός αυτό καθιστά το Τζιμπουτί σημείο σύνδεσης της Μεσογείου με τον Ινδικό ωκεανό και προσφέρει τόσο προκλήσεις³³ όσο και ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη (Ezeh & Ezirim, 2023). Μικρά κράτη μπορούν να επωφεληθούν από την υπάρχουσα οικονομική τάση, αλλά επίσης δύνανται να διαμορφώσουν το δικό τους ρεύμα με όπλο την ήπια ισχύς (Long, 2017).

Ωστόσο, το εν λόγω σημείο φέρει υψηλής σημασίας όχι μόνο για τη διεθνή οικονομία αλλά και για τη διεθνή πολιτική. Συνεπώς, για να κατανοήσουμε τη θέση του Τζιμπουτί στις διμερείς σχέσεις του με την Κίνα και με τις Ηνωμένες Πολιτείες θα πρέπει να δούμε την παγκόσμια ταυτότητα που φέρει αυτό ως ένα μικρό κράτος που δημιουργεί ασύμμετρες σχέσεις. Αλλά και αντίστροφα, στη διαμόρφωση των πολιτικών τους μεγάλες δυνάμεις οφείλουν να υπολογίσουν όχι μόνο ισάξια μέρη, αλλά και μικρότερες οντότητες. (Long, 2022). Όλα τα κράτη, μεγάλα και μικρά, προτεραιοποιούν την ασφάλεια και την επιβίωσή τους και η ιστορία μας έχει διδάξει πως επιλογές που έχουν παρουσιαστεί σε κράτη του Παγκόσμιου Νότου σχετίζονται με την οικονομική ή/και την πολιτική εξάρτηση από μεγάλες δυνάμεις (Long, 2017). Το Τζιμπουτί, σε μια προσπάθεια να μειώσει την εξάρτησή του από την Γαλλία³⁴ κατάφερε να παρουσιάσει ένα νέο μέλλον για τα αφρικανικά κράτη. Προσέφερε συνεργασία και εγκαταστάσεις προς τις αμερικανικές και ευρωπαϊκές δυνάμεις και εμπλούτισε το ρόλο του στην περιφερειακή ασφάλεια συνάπτοντας συνεργασίας με την Ιαπωνία και την Κίνα (Gurjar, 2023).

Λόγος αξίζει, επίσης, να γίνει και για την εσωτερική κατάσταση του Τζιμπουτί. Πέρα από το γεγονός ότι το Τζιμπουτί συνιστά σταυροδρόμι εμπορικών συναλλαγών και βίαιων συγκρούσεων, επιπλέον προσφέρει ένα σταθερό κλίμα σε ένα

33 Η πειρατεία στην περιοχή δεν βρίσκεται ούτε σήμερα σε ασήμαντα επίπεδα αν και τα τελευταία 15 χρόνια – μετά το 2008 και την ενασχόληση της Κίνας με την καταπολέμηση περιστατικών πειρατείας – φαίνεται να έχει μειωθεί αισθητά. Θα ήταν δύσκολο, ωστόσο να μετρήσουμε όλα τα κράτη που έχουν λάβει μέρος στην εκστρατεία καταπολέμησης της πειρατείας κάτι που δείχνει τη σπουδαιότητα του αγώνα για *καθαρές θαλάσσιες οδούς*.

34 Η Γαλλία αρχικά ήταν διατεθειμένη να διατηρήσει επαφές με κράτη πρώην γαλλικές αποικίες, με σκοπό και να τα κρατήσει μακριά από την σοβιετική επιρροή, άρχισε σταδιακά να χάνει τους φιλικούς δεσμούς που είχε με τα κράτη αυτά.

ταραχώδες περιβάλλον (Paice, 2017· Donelli, 2022). Αρχικά οφείλουμε να υπενθυμίσουμε ότι το Τζιμπουτί φέρει δημοκρατικού καθεστώτος, ωστόσο παρατηρείται μια μορφή πατρογονικής δημοκρατίας όπου η κυριαρχία βρίσκεται εντός της οικογένειας του Ismail Omar Guelleh. Δυο κόμματα αντιπροσωπεύουν δυο εθνοτικές ομάδες, συνεργάζονται όμως και μοιράζονται την εξουσία την οποία λαμβάνουν από την αξιοποίηση της γεωστρατηγικής θέσης της χώρας και του εισοδήματος που προκύπτει από αυτή (Masuda, 2023). Ταυτόχρονα το καθεστώς Guelleh παρουσιάζει ένα αυταρχικό χαρακτήρα που παραμένει στην εξουσία με την καταστρατήγηση αμφίβολων πρακτικών και τον περιορισμό των έξι κομμάτων της αντιπολίτευσης³⁵. Κάτι τέτοιο το κρύβει πίσω από την ισχύς που έχει φέρει η συνεργασία με τις μεγαλύτερες παγκόσμιες δυνάμεις, αξιοποιώντας το οικονομικό κεφάλαιο που προκύπτει από αυτές και εκμεταλλευόμενο τον ανταγωνισμό μεταξύ τους (Donelli, 2022). Ωστόσο, αν και το Τζιμπουτί παρουσιάζει στην ευρύτερη ζώνη του Κέρατος της Αφρικής³⁶ τα θετικότερα αποτελέσματα ως προς την υπακοή στο νόμο, την πολιτική σταθερότητα και την απουσία βίας, στις γειτονικές του χώρες παρατηρούνται υψηλοί δείκτες ανυπακοής στο νόμο και μη αυστηρής εφαρμογής αυτού κάτι που αφενός μπορεί να ενισχύσει την πολιτική αστάθεια, αφετέρου μπορεί να δημιουργήσει σκόπελοι σε οικονομικές επενδύσεις (Dahir, 2022)³⁷.

Τελικά ίσως να μην μπορεί να θεωρηθεί ότι το Τζιμπουτί απολαμβάνει σταθερότητας, τόσο πολιτικής όσο και οικονομικής, αν η εξάρτηση από εξωτερικούς παράγοντες δεν θεωρείται βιώσιμη επιλογή (Olika, 2018). Την ώρα που οι διπλωματικές του επαφές μπορούν να εξεταστούν υπό το πρίσμα της «Διπλωματίας των Μικρών Κρατών» (Masuda, 2023), οι διαμορφωτές της πολιτικής του Τζιμπουτί όφειλαν να λάβουν υπόψη στη διαδικασία λήψης της απόφασης να φιλοξενήσουν

35 Ο εθνοτικός διαχωρισμός του Τζιμπουτί είναι παρών στην πολιτική ζωή. Ενώ η προεδρία της χώρας κατέχεται από μέλος της εθνοτικής ομάδας των Issa, την πρωθυπουργία έχει μέλος των Afar. Το ίδιο ισχύει και για την νομοθετική εξουσία. Ο πρόεδρος τείνει να περιστρέφεται από άτομα που τον ακολουθούν, δεν επιζητούν πιο ηχηρή θέση από αυτή στην οποία τους ορίζει και που υποστηρίζουν τις θέσεις του, ακόμα και αν δεν εντάσσονται στο ίδιο κόμμα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ένα καθεστώς συνεχών αλλαγών και αναδιαμόρφωσης, όπου τα μέλη κομμάτων που επιθυμούν να ενταχθούν στην πολιτική ελίτ μεταφέρονται μεταξύ του κυβερνητικού γραφείου και της αντιπολίτευσης. Το γεγονός αυτό συνεχίζει και προς τα κάτω καθώς κινούμαστε προς τις κοινωνικές ομάδες. Εκεί παρατηρούνται πελατειακές σχέσεις ενώ ιεραρχικό σύστημα ρυθμίζει τη θέση των πολιτών (Donelli, 2022· Bezabeh, 2023).

36 Υπόψη λαμβάνονται οι εξής χώρες: Τζιμπουτί, Ερυθραία, Αιθιοπία, Σομαλία, Κένυα, Σουδάν, Νότιο Σουδάν, Γιουγκάντα.

37 Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με το πολιτικό καθεστώς στο Τζιμπουτί ο αναγνώστης μπορεί να απευθυνθεί στο στοιχείο που έχει παραθέσει για το 2022 η ιστοσελίδα Freedom House.

στρατιωτικές βάσεις άλλων χωρών τα χαρακτηριστικά που φέρει αυτό.

Η χώρα παρουσιάζει ισχυρή οικονομική και στρατιωτική δύναμη. Έχει περιορισμένες δυνατότητες στον τομέα της αγροκαλλιέργειας, δεν έχει σημαντικές πηγές φυσικών πόρων και το εργατικό του δυναμικό σε μεγάλο βαθμό δεν είναι εξειδικευμένο. Αντιμετωπίζει υψηλά επίπεδα φτώχειας και ανεργίας με το 39% των κατοίκων να ζουν υπό καθεστώς υψηλής φτώχειας³⁸ και το 29% να δηλώνουν άνεργοι³⁹ (World Bank, 2023). Αν και είναι υψηλά τα έσοδα που προκύπτουν από την ενοικίαση του εδάφους σε ξένες δυνάμεις για να δημιουργήσουν στρατιωτικές βάσεις – περίπου US\$125 εκατομμύρια το χρόνο – η ανάπτυξη στο ναυτιλιακό τομέα μάλλον συνδέεται με την πολιτική και κοινωνική σταθερότητα που έχει καταφέρει να εξασφαλίσει η για αρκετά χρόνια διακυβέρνηση του Guelleh και των ακολούθων του (Pinto, 2018· Nkala, 2023). Τα πράγματα δεν ήταν όμως πάντοτε έτσι καθώς περί τα τέλη του 20ου αιώνα η ύπαρξη εξωτερικών απειλών από γειτονικά κράτη που ήθελαν να καταλάβουν τα εδάφη του Τζιμπουτί, αλλά και εσωτερικές θρησκευτικές αντιπαραθέσεις έκαναν δύσκολη την ανεξάρτηση του νεοσυσταθέντος κράτος από την πρώην αποικιοκρατική δύναμη, τη Γαλλία (Long, 2022). Το καθεστώς του Ismail Omar Guelleh προσέφερε μεν εθνοτικές εντάσεις, αυταρχισμό και κοινωνικο-οικονομικό διαχωρισμό, εκμεταλλεύτηκε δε ό,τι είχε να προσφέρει η γεωστρατηγική θέση του Τζιμπουτί, σύναψε σχέσεις με διεθνείς ναυτικές δυνάμεις και εισήγαγε επενδυτικά έργα υποδομών, τρεις συνθήκες που το έκαναν να οραματίζεται να γίνει το «Ντουμπάι της Αφρικής»⁴⁰.

Επί προσθέτως, οι ακτές του Τζιμπουτί είναι στραμμένες προς την Αραβική Χερσόνησο και τη Μέση Ανατολή. Μετά το 2010 και την Αραβική Άνοιξη άρχισε να παρατηρείται μια διάσπαση του Αραβικού Κόσμου που μετέβαλλε την ισορροπία ισχύος. Η διάσπαση αυτή πέρασε στο Κέρασ της Αφρικής πιέζοντας τα καθεστώτα να πάρουν θέση, γεγονός που δεν μπορούσε παρά να επιβαρύνει τις ήδη κλονισμένες σχέσεις τους (Masuda, 2023). Τουρκία, Κατάρ, Ιράν, Σαουδική Αραβία και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτά ενεπλάκησαν στο Κέρασ της Αφρικής με στόχο περιφερειακά και

38 Υπολογίζεται το ποσοστό των πολιτών που ζουν ημερησίως με λιγότερο από \$3.65.

39 Σύμφωνα με στοιχεία του 2022.

40 Περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική κατάσταση του Τζιμπουτί ο αναγνώστης μπορεί να βρει στις ακόλουθες πηγές: BTI Transformation Index, *Djibouti Country Report 2022*, <https://bti-project.org/en/reports/country-report/DJI>· World Bank, *Djibouti*, <https://data.worldbank.org/country/DJ>· Kapila, M. (2023), *Opinion - Keep an Eye on Djibouti*, <https://www.e-ir.info/2023/11/03/opinion-keep-an-eye-on-djibouti/>

διεθνή σχέδια (Melvin, 2019). Το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου (GCC) με αφορμή τις σχέσεις συνεργασίας που φέρει με το Κέρας έχει κατορθώσει να διαδραματίσει έναν ενεργό ρόλο στην προώθηση της περιφέρειας στη διεθνή πολιτική σκηνή, ιδίως όταν οι Η.Π.Α. έχασαν το ενδιαφέρον τους για την περιοχή, το οποίο αυξήθηκε για τα κράτη της Ασίας. Η Σαουδική Αραβία σε συνεργασία με το GCC επεδίωξε να περιορίσει τις επιθετικές τάσεις του Ιράν για έλεγχο των λιμανιών του Σουδάν και της Ερυθραίας. Άλλωστε η Ερυθρά Θάλασσα έχει προσφέρει στο Ιράν τη δίοδο που χρειάζεται για να επικοινωνεί με και να μεταφέρει αγαθά στη Hezbollah και στη Hamas. Η αντιπαράθεση μεταξύ Δυτικού Κόσμου και Αραβικού Κόσμου είναι ένας ακόμη παράγοντας που μπορεί επηρεάσει αφενός τις ανάγκες και τις βλέψεις του Τζιμπουτί για αύξηση ισχύος, αφετέρου να αυξήσει τη γεωστρατηγική σημασία του Τζιμπουτί για τις μεγάλες δυνάμεις (Ezeh & Ezirim, 2023).

Ο εμφύλιος στην Υεμένη που ξέσπασε το 2015 δίχασε τα Αραβικά Κράτη και ορισμένα από αυτά τα έφερε πιο κοντά στη Δύση. Το Ιράν που υποστήριξε τους Houthis, το μέρος που αντιμάχεται την κυβέρνηση της Υεμένης, προσπάθησε να ελέγξει τα Στενά του Bab el-Mandeb και την υεμενική δυτική και νότια ακτογραμμή. Το Τζιμπουτί τάχθηκε υπέρ της καθοδηγούμενης από τη Σαουδική Αραβία συνεργασίας, κάτι που υποβάθμισε τις σχέσεις του με το Κατάρ, αρνήθηκε όμως τη δημιουργία στρατιωτικής εγκατάστασης στα εδάφη του. Έτσι, το Συμβούλιο Συνεργασίας του Κόλπου για να μπορεί να πραγματοποιεί στρατιωτικές επιχειρήσεις στην περιοχή δημιούργησε στρατιωτικές εγκαταστάσεις στην Ερυθραία (Meester, 2018· Melvin, 2019). Από την άλλη, συνασπίστηκαν κράτη γύρω από τη Σαουδική Αραβία η οποία μαζί με τα Η.Α.Ε. Τροφοδότησαν με όπλα Ερυθραία και Σουδάν έτσι ώστε να μην καταφύγουν οι τελευταίες σε συνεργασία με το Ιράν, ο οποίος τελικά υποστήριξαν το Βασίλειο στον εμφύλιο της Υεμένης.

Η γειτονία του Τζιμπουτί με την Ερυθραία, την Αιθιοπία και τη Σομαλία είναι ένα περιβάλλον που μπορεί να δημιουργήσει τριγμούς θέτοντας σε κίνδυνο και την εσωτερική ισορροπία της χώρας (Pinto, 2018· Donelli, 2022). Το διάστημα 2010-2017 το Κατάρ έλαβε μέρος σε ειρηνευτική εκστρατεία στα σύνορα της Ερυθραίας με το Τζιμπουτί, και στη διαμάχη στο Νταρφούρ, ενώ το 2018 Σαουδική Αραβία και Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα συνεισέφεραν στην ανθρωπιστική βοήθεια προς την Αιθιοπία και την Ερυθραία. Το 2017, όμως, ξεσπάει κρίση στο Συμβούλιο

Συνεργασίας του Κόλπου όταν ένα σύνολο κρατών καθοδηγούμενα από τα Η.Α.Ε. και τη Σαουδική Αραβία διέκοψαν τις διπλωματικές τους σχέσεις με το Κατάρ. Η διάσπαση αυτή που παρατηρήθηκε στα κράτη της Μέσης Ανατολής και του Κόλπου προκάλεσε διπλωματικές και οικονομικές πιέσεις και θεωρήθηκε πως μπορεί να αυξήσει την στρατιωτικοποίηση του Κέρατος και να ενισχύσει την αστάθεια (Donelli & Cannon, 2019· Melvin, 2019). Η Σομαλία, λόγω και της σχέσης της με τον υποστηρικτή του Κατάρ, την Τουρκία, δεν τάχθηκε κατά αυτού και βρέθηκε αντιμέτωπη με επενδυτικά προγράμματα που μπήκαν στον πάγο και με εσωτερική πολιτική αντιπαράθεση (Meester, 2018). Σε συνέχεια αυτού, η δημιουργία στρατιωτικής βάσης από πλευράς των Η.Α.Ε. στη Σομαλιλάνδη που συνοδεύτηκε με επενδύσεις στο εμπορικό λιμάνι του Berbera δημιούργησε εντάσεις μεταξύ των αρχών της τελευταίας και της Σομαλίας, την ώρα που η δημιουργία στρατιωτικών εγκαταστάσεων στο Berbera κρίθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη ως παραβίαση του εμπάργκο όπλων προς τη Σομαλία. Στο κλίμα αυτό η Τουρκία και η Σαουδική Αραβία έχουν επιδιώξει να λάβουν ένα ρόλο εξισορροπητή και στις δυο πλευρές της Ερυθράς Θάλασσας.

Η Σαουδική Αραβία υπέγραψε το 2017 συμφωνία με την κυβέρνηση του Guelleh για τη δημιουργία στρατιωτική βάσης στο Τζιμπουτί. Κάτι τέτοιο θα έδινε την ευκαιρία στο Βασίλειο για ευρύτερες στρατιωτικές δυνατότητες στην Υεμένη, για έλεγχο των κινήσεων των Houthis στην περιοχή, ενώ επίσης θα μπορούσε να αντισταθμίσει την επιρροή του Ιράν και να προσφέρει μεγαλύτερο εύρος κινήσεων στα νερά της ζώνης του Ινδο-Ειρηνικού (Donelli & Cannon, 2019). Η Τουρκία έχει εκφράσει πολλάκις την υποστήριξή της προς τη Μουσουλμανική Αδελφότητα και τη Hamas, ενώ επίσης έχει παράσχει ανθρωπιστική βοήθεια στη Σομαλία και έχει συνεργαστεί επιχειρηματικά με αυτή. Επιπλέον η Τουρκία διαθέτει στρατιωτική βάση στο Κατάρ και τη Σομαλία για την εκπαίδευση εθνικών στρατευμάτων, την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και την υποστήριξη της ειρήνης (Bergenwall, 2019· Aksoy, 2021).

Όσον αφορά το μικρό αφρικανικό κράτος γειτονικές δυνάμεις έχουν αποδείξει ότι μπορούν να κινηθούν προς την υπεράσπιση του Τζιμπουτί από απειλές που έρχονται κυρίως από την Ερυθραία και τη Σομαλία. Στρατιωτικές δυνάμεις του Κατάρ έχουν απωθήσει προσπάθεια της Ερυθραίας να εισβάλει στα τζιμπουτιανά

εδάφη το 2008. Παράλληλα η παρουσία των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων⁴¹ και της Σαουδικής Αραβίας φαίνεται να λειτουργεί αποτρεπτικά σε όποια επιθετικά σχέδια της Ερυθραίας. Σχετικά με την Αιθιοπία, οι καλές σχέσεις που διατηρούνται έχουν ωφελήσει το Τζιμπουτί σε οικονομικό και κοινωνικο-πολιτικό επίπεδο⁴². Μέχρι και σήμερα σχεδόν το 90% του εμπορίου της Αιθιοπίας γίνεται από τα Λιμάνια του Τζιμπουτί (AFDB, 2022). Επιπλέον, η κυβέρνηση του Τζιμπουτί έχει διαμεσολαβήσει για την επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας στο γειτονικό κράτος της Σομαλίας. Ως προς την Αίγυπτο, έχουν γίνει προσπάθειες για ενίσχυση των οικονομικών τους επαφών, ενώ Τουρκία και Τζιμπουτί έχουν μακρά διπλωματική ιστορία και σχέση συνεργασίας. (Melvin, 2019· Aksoy, 2021· Mohee, 2022)

Επιπλέον, σύντομη μνεία θα πρέπει να γίνει στην επένδυση που έχει παρατηρηθεί στη θαλάσσια δραστηριότητα γειτονικών του Τζιμπουτί κρατών. Για παράδειγμα, η DP World με έδρα το Ντουμπάι υπέδειξε υψηλή δυναμική στη διαχείριση εμπορικών λιμανιών, όπως είναι το Doraleh Container Terminal και το Doraleh Multipurpose Port στο Τζιμπουτί, το King Abdulaziz Port και το Jeddah Islamic Port της Σαουδικής Αραβίας, το λιμάνι της Sokhna την Αίγυπτο, το Berbera Port στη Σομαλιλάνδη και άλλα 12 λιμάνια στον Περσικό Κόλπο (DP World, 2023). Από την άλλη, η συμμετοχή της Αιθιοπίας στο λιμάνι του Berbera ήρθε αφενός από την ανάγκη για να ανεξαρτητοποιηθεί μερικώς από το λιμάνι του Τζιμπουτί, αλλά και να μπορεί να ελέγχει τις δραστηριότητες των Η.Α.Ε., κάτι που όμως δεν θα μπορούσαν να μην το δουν με αρνητική διάθεση το Τζιμπουτί και η Σομαλία (Meester, 2018) Τέλος, σειρά κρατών στην περιφέρεια του Τζιμπουτί, βλέποντας την γεωπολιτική αξία του να αυξάνεται, άρχισαν να συζητάνε συνεργασίες γεωστρατηγικής σημασίας, την ώρα που ο εμπορικός και λιμενικός ανταγωνισμός

41 Από την οπτική του Βασιλείου η εγκατάσταση στρατιωτικής βάσης στο Τζιμπουτί συνιστά στρατιωτική ενδυνάμωση όσο υπάρχει πολεμική αναμέτρηση στην Υεμένη και στο Ιράν.

42 Η πρώτη μεγάλη ευκαιρία για οικονομική ανάπτυξη ήρθε με την αύξηση της κίνησης στο λιμάνι του Τζιμπουτί που προέκυψε μετά τη δημιουργία του κράτους της Ερυθραία, κάτι που σήμαινε πως η Αιθιοπία δεν είχε πλέον ακτές και έπρεπε να συνεργαστεί με γειτονικά κράτη για τις θαλάσσιες εξαγωγές και εισαγωγές (Khanna, 2019). Αυτό άλλαξε την υφιστάμενη πραγματικότητα προς όφελος του Τζιμπουτί σε τρία επίπεδα. Αρχικά το τελευταίο άρχισε να αποτελεί έξοδο στις θαλάσσιες οδούς για την Αιθιοπία, μια χώρα πολλές φορές μεγαλύτερη από το Τζιμπουτί. Επιπλέον, δημιουργήθηκε διασύνδεση μεταξύ της βιομηχανίας της Αιθιοπίας και του Κόλπου του Άντεν και των Στενών Bab al-Mandab μέσω του λιμανιού του Τζιμπουτί, κάτι που θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για τη διασύνδεση των σχετικών εμπορικών δρόμων με το εσωτερικού του Κέρατος της Αφρικής, της Υπο-Σαχάριας Αφρικής και της υπόλοιπης Αφρικής. Τρίτον, δημιούργησε μια σχέση εξάρτησης μεταξύ του Τζιμπουτί και της Αιθιοπίας. Σύντομα έγινε αντιληπτή η σπουδαιότητα της ενασχόλησης με το θαλάσσιο εμπόριο και στα τέλη του 20ου αιώνα η κυβέρνηση άρχισε μια επένδυση στις εγκαταστάσεις του λιμανιού.

στην Ερυθρά Θάλασσα και στον Κόλπο του Άντεν αυξάνεται (Borowicz, 2022· Masuda, 2023). Η Ερυθραία και η Σομαλιλάνδη συνεργάζονται με το ναυτικό των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων λαμβάνοντας οικονομική στήριξη για ανάπτυξη των λιμένων τους. Η Τουρκία έχει συνάψει συμφωνίες με το Σουδάν και τη Σομαλία. Η Σαουδική Αραβία και το Ιράν επιδιώκουν την *επίβλεψη* των θαλάσσιων διαδρόμων.

Η αυξημένη και αυξανόμενη παρουσία ξένων δυνάμεων τόσο στο Τζιμπουτί όσο και στον Κόλπο του Άντεν και την Ερυθρά Θάλασσα έχει φέρει μεν ξένα επενδυτικά κεφάλαια, δε έχει αυξήσει τη δράση ξένων κρατών στην περιφέρεια. Το Τζιμπουτί έχει διαμορφώσει μια βάση στρατιωτικών δυνάμεων διαφόρων κρατών κάτι που μπορεί να δημιουργήσει νέες ευκαιρίες ή κλονισμούς με κράτη της περιφέρειάς του, την ώρα που εξωτερικοί διαπληκτισμοί μεταφέρονται εντός της χώρας (Meester, 2018· Ezech & Ezirim, 2023). Αυτό όμως μάλλον θα κριθεί από τις διπλωματικές δυνατότητές του και τον τρόπο με τον οποίο θα διαμορφώσει το Τζιμπουτί την εσωτερική και εξωτερική του πολιτική έτσι ώστε να βελτιστοποιήσει τα οφέλη του και να περιορίσει τον κίνδυνό τους.

Οι εξωτερικές απειλές που καλείται να αντιμετωπίσει η περιφέρεια του Κέρατος της Αφρικής έχουν να κάνουν όχι μόνο με γειτονικά κράτη όπως είναι αυτά της Μέσης Ανατολής και της Υπο-Σαχάριας Αφρικής, αλλά και με την Ασία, την Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (Melvin, 2019). Η σημασία που φέρει το Τζιμπουτί για Ανατολή και Δύση και ο ρόλος που καλείται να παίξει στον Αραβικό Κόλπο, στη Μέση Ανατολή και τη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού· ο έλεγχος που ασκεί στις θαλάσσιες επικοινωνίες και τον ναυτικό ανταγωνισμό της περιοχής· περιφερειακές συνθήκες όπως η τρομοκρατία, η πειρατεία, η αστάθεια και ο ανταγωνισμός, είναι όλα παράγοντες που επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική του Τζιμπουτί και τις συνεργασίες που συνάπτει με άλλα κράτη. Αδιαμφισβήτητο είναι άλλωστε πως το Τζιμπουτί καλείται να διαπραγματευτεί με μεγάλες δυνάμεις και να σταθεί απέναντί τους. Για το λόγο αυτό ίσως να συνεργάζεται ταυτοχρόνως με το Δυτικό Κόσμο, τον Αραβικό Κόσμο και την Κίνα, σε μια προσπάθεια να διατηρήσει μια ισορροπία και να εξασφαλίσει συμμάχους σε κάθε πλευρά. Οι παραπάνω συνθήκες, όμως, αποτελούν παράγοντες που επηρεάζουν και το εσωτερικό καθεστώς της χώρας και έτσι η κυβέρνηση βρίσκεται αντιμέτωπη με το ίδιο το κράτος του Τζιμπουτί (Melvin, 2019· Masuda, 2023).

Τελικά, εξωτερικές απειλές, αλλά και εσωτερικές που προέρχονται από επαναστατικά κινήματα δύναται να δημιουργήσουν ένα πλεονέκτημα για το κυβερνητικό καθεστώς και το ρόλο της χώρας στο διεθνές στερέωμα. Η ύπαρξη στρατιωτικών βάσεων μπορεί να θέτει το Τζιμπουτί σε κίνδυνο αλλά δυνητικοί επιτιθέμενοι δεν μπορούν να υπολογίσουν πώς θα αντιδράσουν οι ξένες δυνάμεις οι οποίες άλλωστε στηρίζουν την κυβέρνηση. Επιπλέον, έχει δημιουργηθεί μια σταθερή πηγή εισοδήματος. Ωστόσο ο έλεγχος μεγάλου μέρους της πρωτεύουσας από ξένες δυνάμεις μπορεί να επιβραδύνει και να περιορίσει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας. Παρά, όμως τους περιφερειακούς κλυδωνισμούς, το Τζιμπουτί υπόσχεται να γίνει για τις ξένες δυνάμεις γεωπολιτική όαση στο βούρκο του Ινδο-Ειρηνικού.

Οικονομικοί δείκτες που έχουν παρατεθεί από την Παγκόσμια Τράπεζα και από την Τράπεζα Ανάπτυξης της Αφρικής υποδεικνύουν πως η οικονομία του Τζιμπουτί κλονίστηκε αρχικά από την πανδημία του COVID-19 και στη συνέχεια από την ανάφλεξη του ανταγωνισμού Δύσης-Ρωσίας στα εδάφη της Ουκρανίας (World Bank, 2023· AFDB, 2023). Ταυτοχρόνως το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο ανησυχεί για την επίδραση που μπορούν να έχουν περιφερειακές συγκρούσεις στην οικονομία του Τζιμπουτί (Donelli, 2022). Αμφότεροι οι φορείς συνεργάζονται με το αφρικανικό κράτος για την αντιμετώπιση κλονισμών. Παράλληλα, έρευνα μας παραθέτει πως εμφανίζεται μια θετική σχέση μεταξύ διεθνούς εμπορίου και οικονομικής ανάπτυξης στο Τζιμπουτί (Hassan, 2023). Επιπλέον, όπως προαναφέρθηκε, το Τζιμπουτί προσβλέπει να γίνει η «Σιγκαπούρη της Αφρικής», η οποία αξιοποίησε τη στρατηγική της θέση για να προσελκύσει επενδυτικό κεφάλαιο και τελικά έγινε παγκόσμιος εμπορικός κόμβος. Το όραμα του Τζιμπουτί για το 2035 που τέθηκε το 2014 προσβλέπει στην αξιοποίηση του γεγονότος ότι συνιστά σημείο επαφής εμπορικών διαδρόμων που επεκτείνονται σε τρεις ηπείρους και στοχεύει στην κοινωνικο-οικονομική μεταστροφή. Το γεγονός αυτό θα προσφέρει στις παγκόσμιες οικονομικές δυνάμεις ένα σταθερό και ουδέτερο περιβάλλον όπου όλοι θέλουν να ασκήσουν τις οικονομικές του δραστηριότητες (Vertin, 2020· Rubin, 2023).

Αβίαστα βγαίνει λοιπόν το συμπέρασμα πως το Τζιμπουτί επιζητεί οικονομική συνεργασία με την κινεζική κυβέρνηση και κινεζικές επιχειρήσεις, όπως και τις επενδύσεις του, όσο τα αμερικανικά στρατεύματα του προσφέρουν την προοπτική σταθερότητας και απουσίας τρομοκρατικών και πειρατικών κρίσεων. Η εμπορική

κίνηση στα λιμάνια, τα ενοίκια από τις στρατιωτικές βάσεις και η ξένη στρατιωτική παρουσία τροφοδοτούν την πολιτική ελίτ με ισχύ και προσφέρουν μια μάλλον ιδεατή σταθερότητα. Για να προσελκύσει σχετικές συνεργασίες, λοιπόν, προσφέρει ένα φιλικό και ανοιχτό στην στρατιωτική παρουσία περιβάλλον για σχεδόν όλες τις παγκόσμιες δυνάμεις (Κίνα, Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, Γαλλία, Γερμανία, Ιαπωνία κ.α.).

Στη συνέχεια θα εξετάσουμε την επιρροή που έχει παρατηρηθεί στο εσωτερικό του Τζιμπουτί από την συνεργασία με την Κίνα και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής με το βλέμμα μας στραμμένο στο μέλλον του αφρικανικού κράτους. Μπορούμε όμως να πούμε ότι από το 2012 μέχρι το 2020 το ΑΕΠ του Τζιμπουτί έχει αυξηθεί κατά US\$2\$ εκατομμύρια, ενώ το κατά κεφαλήν εισόδημα είναι αισθητά μεγαλύτερο από γειτονικά κράτη⁴³, χωρίς ωστόσο σημαντικές μειώσεις στο ποσοστό της φτώχειας και της ανεργίας. Το 2021 οι εξαγωγές (14,6%) και οι επενδύσεις (4,8%) ήταν οι τομείς με το μεγαλύτερο εισόδημα. Επιπλέον, το Τζιμπουτί εξακολουθεί να βρίσκεται σε υψηλό κίνδυνο ως προς την εξυπηρέτηση των δανείων του με το χρέος του το 2021 να βρίσκεται μεταξύ 67,7% (AFDB, 2022) και 72,7% του ΑΕΠ (World Bank, Απρίλιος 2021· World Bank, Αύγουστος 2021· World Bank, Δεκέμβριος 2021· World Bank, 2023).

2.2 Πώς Επηρεάζει Το Τζιμπουτί Η Κινεζική Παρουσία

Τόσο η Κίνα όσο και το Τζιμπουτί θέλουν να διατηρήσουν την ειρήνη και τη σταθερότητα στην περιφέρεια και η Κίνα είναι πρόθυμη να συνεργαστεί με την κυβέρνηση του Guelleh για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός (Cabestan, 2020). Το 2009 παρουσίασε το σχέδιο «Military Operations other than War» και δουλεύει σύμφωνα με αυτό για την υποστήριξη της ασφάλειας με μέσα πέρα των στρατιωτικών. Διεξάγει αντι-τρομοκρατικές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις συλλογής πληροφοριών, μάχεται την πειρατεία και λαμβάνει μέρος στην επίλυση περιφερειακών διαφορών. Επίσης, διαμεσολαβεί για την εξομάλυνση των σχέσεων και την επαναφορά των διπλωματικών επαφών κρατών της Μέσης Ανατολής και της ανατολικής Αφρικής, ενώ τον Ιανουάριο του 2022 ξεκίνησε μια νέα προσπάθεια για την συνεργασία μεταξύ εφτά κρατών της ανατολικής Αφρικής προς την επίλυση κινδύνων περιφερειακής

⁴³ Το 2020 το κατά κεφαλήν εισόδημα στο Τζιμπουτί ήταν US\$2.918, όταν στη Σομαλία ήταν US\$416 και στην Αιθιοπία US\$919 (Masuda, 2023).

ασφάλειας (Freeman & McFarland, 2023).

Επιχειρήσεις έναντι της τρομοκρατίας και της πειρατείας έστρεψαν την Κίνα προς τα νερά του Κόλπου του Άντεν, αλλά η δημιουργία στο Τζιμπουτί μιας μεικτής – στρατιωτικής και εμπορικής – βάσης έδωσε την ευκαιρία για επίδειξη ναυτικής ισχύος και εξάπλωση του BRI (Melvin, 2019). Άλλωστε η Κίνα δεν έχει δείξει πως θέλει να είναι ο υπερασπιστής της ασφάλειας των κρατών της περιοχής, αντιθέτως έχει δεθεί με τις οικονομικές και εμπορικές δραστηριότητες, αφήνοντας τις Η.Π.Α. να διαχειρίζονται τους κινδύνους ασφαλείας (United States Institute of Peace, 2020). Από το 2016 η Κίνα θεωρείται ο μεγαλύτερος εργολάβος στην Αφρική την ώρα που αποτελεί τον νούμερο ένα επενδυτή του Τζιμπουτί. Δεν ενδιαφέρεται μόνο για τις δυνατότητες που προσφέρει το τελευταίο στον τομέα της ασφάλειας και για επίδειξη δύναμης, αλλά έχει και οικονομικά και διπλωματικά συμφέροντα που σχετίζονται με ολόκληρη τη ζώνη του World Island (Pinto, 2018). Αυτό είναι σύμφωνο και με στοιχεία που παραθέτει το Ινστιτούτο για την Ειρήνη των Ηνωμένων Πολιτειών (2020), βάσει των οποίων το 2018 σημειώθηκαν εμπορικές συναλλαγές μεταξύ της Κίνας και των κρατών της Ερυθράς Θάλασσας ύψους US\$93 δισεκατομμυρίων. Ένα κράτος σαν το Τζιμπουτί χρειάζεται οικονομικές συνεργασίες για την επιβίωση και την ανάπτυξη του και το BRI έχει επηρεάσει αισθητά τις υποδομές και τον επενδυτικό τομέα του (Hassan, 2023· Nkala, 2023). Προσδοκάτε πως το Doraleh Multipurpose Port, από μόνο του, θα συμβάλλει στον τριπλασιασμό του κατά κεφαλήν εισοδήματος στο Τζιμπουτί μέχρι το 2035⁴⁴ (Borowitz, 2022). Ωστόσο, το ποσοστό του εθνικού χρέους προς το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ήταν στο 34.2% το 2012, μέχρι το 2016 αυξήθηκε στο 62.5% και μέχρι το 2020 ανήλθε στο 75.6%⁴⁵ (Aydin, 2020· World Bank, 2023).

Η Κίνα έχει επενδύσει σε εγκαταστάσεις που συνδέονται με το BRI όπως είναι η σιδηροδρομική διασύνδεση Αιθιοπίας-Τζιμπουτί και το λιμάνι του Doraleh, αλλά και αγωγοί πετρελαίου, αγωγοί νερού και οικονομικές ζώνες. Έχει συνδέσει με τον τρόπο αυτό τον εαυτό της με το κέντρο της τζιμπουτιανής οικονομίας (Pinto,

44 Η δράση της Κίνας από μόνη της θεωρείται πως είναι δύσκολο να πραγματοποιήσει το όραμα του Τζιμπουτί καθώς χρειάζεται οικονομική ενίσχυση ολόκληρης της βιομηχανίας της χώρας: έργα υποδομών, ενίσχυση της επιχειρηματικής βιομηχανίας, μείωση του κόστους ζωής, βελτίωση των επικοινωνιών, φορολογικές μεταρρυθμίσεις και αναβάθμιση της εκπαίδευσης του εργατικού δυναμικού (Downs et al., 2017).

45 Τα χρόνια της πανδημίας του COVID-19 επιβάρυναν την οικονομία και τις δυνατότητες αποπληρωμής δανείων, το μεγαλύτερο μέρος των οποίων είναι προς την Κίνα.

2018· Khanna, 2019). Τελικά, το Τζιμπουτί τρέπεται αφενός σε κόμβο διασυνδέοντας την ανατολική και νότια Αφρική με το διεθνές εμπόριο, αφετέρου σε σημείο εξυπηρέτησης για τους θαλάσσιους δρόμους που περνούν από την Ερυθρά Θάλασσα και ενώνουν την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική (Borowitz, 2022).

Ως προς τον οικονομικό παράγοντα να σημειώσουμε, επίσης, πως το ενοίκιο για τη μίσθωση του χώρου όπου βρίσκεται η κινεζική βάση ανερχόταν το 2020 στα US\$20 εκατομμύρια (Masuda, 2023).

Υπάρχει και μια αντίθετη οπτική, όμως. Ανάλυση της AidData παρουσιάζει πως η αναλογία δωρεών και δανεισμών της Κίνας προς χώρες χαμηλού και μεσαίου εισοδήματος είναι ένα προς εννιά (Afzal et al., 2023). Στην ίδια πρακτική περιλαμβάνεται και η συνεργασία της με το Τζιμπουτί. Περίπου τα δυο τρίτα των χρεών του Τζιμπουτί είναι προς κινεζικές τράπεζες. Λόγος γίνεται για το ότι το Τζιμπουτί μπορεί να γνωρίσει την εμπειρία της Σρι Λάνκα (Khanna, 2019). Από την άλλη, διαβουλεύσεις με την Αγκόλα⁴⁶ της έδωσαν τρία χρόνια περιθώριο για την αποπληρωμή των δανείων της (The Economist, 2022). Το γεγονός αυτό συνιστά ένα παράδειγμα από τα προβλήματα που προσπαθεί να διαχειριστή η πολιτική Common Framework των G-20⁴⁷. Η Κίνα, αν και ύστερα από το 2016 έχει μειώσει τους δανεισμούς και έχει αυξήσει τις επενδύσεις και τις εμπορικές συναλλαγές, δεν εμφανίζεται πρόθυμη για μείωση των χρεών (Afzal et al., 2023· George, 2023). Ωστόσο, αν συμβεί το Τζιμπουτί να μην μπορεί να αποπληρώσει τα χρέη του, τότε η Κίνα θα μπορεί να πάρει τον έλεγχο του λιμανιού και όλων των συναλλαγών που συμβαίνουν μέσω αυτού, συμπεριλαμβανομένων μεταφορών στρατιωτικού εξοπλισμού από και προς άλλες χώρες που φέρουν στρατιωτικές εγκαταστάσεις στο Τζιμπουτί (Khanna, 2019).

Ως προς την κοινή γνώμη υπάρχουν ανησυχίες ότι η κινεζική παρουσία και η συνεργασία της κυβέρνησης του Τζιμπουτί με την Κίνα ενισχύει τη διαφθορά. Ωστόσο στην ευρύτερη περιοχή του Κέρατος της Αφρικής αναγνωρίζεται η σπουδαιότητα των κινεζικών επενδύσεων και η επιρροή είναι τέτοια που δεν ασκείται κριτική για θέματα που σχετίζονται με κινεζικές πρακτικές (United States Institute of Peace, 2020). Η Pinto (2018) υποστηρίζει πως η συνεργασία των δυο κρατών

46 Από τις χώρες της Αφρικής η Αγκόλα έχει το μεγαλύτερο χρέος προς την Κίνα.

47 Η εν λόγω πολιτική επιδιώκει να διαμεσολαβήσει στις συζητήσεις για ρύθμιση των χρεών που έχουν χώρες προς την Κίνα.

βρίσκεται εντός του οράματος να τραπεί το Τζιμπουτί σε «χώρα μεσαίου εισοδήματος, σε ένα υλικοτεχνικό και εμπορικό κόμβο για την Ανατολική Αφρική» και ο Vertin (2020) σημειώνει πως η πολιτική ελίτ της χώρας θεωρεί την οικονομική, εμπορική και τεχνολογική συνεργασία με την Κίνα αναγκαίο βήμα για την επίτευξη του οράματος του Τζιμπουτί να τραπεί στη «Σιγκαπούρη της Αφρικής». Η Κίνα, μέσα από ιδιωτικά δάνεια, έχει φέρει στο αφρικανικό κράτος επενδύσεις που το Τζιμπουτί αναζητούσε επί χρόνια, γεγονός που θα μπορούσε να δημιουργήσει πιέσεις σε δυτικές χώρες (Masuda, 2023).

2.3 Πώς Επηρεάζει Το Τζιμπουτί Η Αμερικανική Παρουσία

Οι γεωπολιτικοί και γεωοικονομικοί στόχοι του Τζιμπουτί δομούν ένα έφορο για συνεργασία με τις Η.Π.Α. κλίμα. Η οικονομική κρίση του Τζιμπουτί το 1999 έτρεψε τη κυβέρνηση στην αξιοποίηση της γεωγραφικής του θέσης και στην παροχή γης για την δημιουργία στρατιωτικών βάσεων. Η δημιουργία της στρατιωτικής βάσης Camp Lemonnier έφερε ξένο κεφάλαιο στο αφρικανικό κράτος, καθώς τις Η.Π.Α. ακολούθησαν και άλλες παγκόσμιες δυνάμεις, ενώ επίσης αποτέλεσε για την αμερικανική εξωτερική πολιτική κόμβο για επίδειξη ισχύος όπως και για επιδίωξη επιθετικών και αμυντικών στόχων (Melvin, 2019· Borowicz, 2022). Την ώρα που αφενός η πρόσβαση στους θαλάσσιους διαδρόμους είναι πρωταρχικής σημασίας για τις επιδιώξεις των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή, αφετέρου η Κίνα αναπτύσσει σχέδια εξάπλωσης της ναυτικής και οικονομικής ισχύος και παρουσίας της σε Αφρική και Αραβική Χερσόνησο, η διατήρηση της παρουσίας των πρώτων στο Τζιμπουτί μοιάζει επιτακτική.

Αρχικά να πούμε πως το 2012 η ενοικίαση της Camp Lemonnier ανερχόταν στα US\$30 εκατομμύρια και μέχρι τα τέλη της δεκαετίας η τιμή είχε σχεδόν διπλασιαστεί στα US\$63 εκατομμύρια (Masuda, 2023).

Το 2002 οι Ηνωμένες Πολιτείες δημιούργησαν την CJTF-HOA, το 2007 το AFRICOM και μέχρι το τέλος της δεκαετίας είχαν εγκαταστήσει στην Ανατολική Αφρική 2.000 στρατιώτες – η πλειοψηφία των οποίων βρισκόταν στο Τζιμπουτί – αριθμός που την επόμενο δεκαετία υπερδιπλασιάστηκε. Παράλληλα, ενώ στοιχεία του 2018 δείχνουν πως οι Ηνωμένες Πολιτείες συνολικά ξοδεύουν περίπου US\$4,5 δισεκατομμύρια ετησίως προς το Κέρασ της Αφρικής, η αμερικανική κυβέρνηση

προσέφερε οικονομική βοήθεια για αμυντικούς εξοπλισμούς στο κράτη της περιοχής τα έτη 2017-2019 ύψους US\$1,25 δισεκατομμυρίων (United States Institute of Peace, 2020· Masuda, 2023). Η βοήθεια στόχευε κυρίως στην καταπολέμηση της al-Shabaab μέσω της υποστήριξης αντιτρομοκρατικών προγραμμάτων και έτσι το διάστημα 2017-2018 πραγματοποιήθηκαν 200 επιχειρήσεις από αμερικανικά στρατεύματα στη Σομαλία.

Στο ίδιο πλαίσιο, η αμερικανική κυβέρνηση αποφάσισε την μείωση της στρατιωτικής εμπλοκής στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής και την αύξηση των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων για την υποστήριξη της σταθερότητας και της ειρήνης. Μετά και την εγκατάσταση της Κίνας στη χώρα, το 2018 οι Ηνωμένες Πολιτείες παρουσίασαν την πρωτοβουλία «Prosper Africa» η οποία επιδιώκει να κινητοποιήσει ιδιωτικές εταιρίες να επενδύσουν στην Αφρική (Katulis & Juul, 2021· Masuda, 2023). Την ίδια στιγμή το Τζιμπουτί έβγαине ηττημένο από εμπορικές συναλλαγές με τις Ηνωμένες Πολιτείες (Dynamics, 2020). Η αμερικανική στρατηγική που παρουσιάστηκε το Μάιο του 2022 για το Τζιμπουτί υποδεικνύει την στόχευση τόσο στην ενίσχυση της ασφάλειας στο έδαφος του Τζιμπουτί για εκάστοτε μέρος, όσο και στην ενδυνάμωση του οικονομικού τομέα της χώρας. Αυτό μπορεί να συμβεί με την αύξηση των αμερικανικών επενδύσεων και των εμπορικών σχέσεων με το Τζιμπουτί αλλά και με τη βελτίωση της διαχείρισης κρίσεων από την κυβέρνηση (Department of State, 2022).

Η στρατιωτική βάση συνιστά κέντρο διαφόρων δραστηριοτήτων που σκοπεύουν στην ανάπτυξη φιλικών σχέσεων μεταξύ των μελών του Υπουργείου Άμυνας των Η.Π.Α., ωστόσο, οι Τζιμπουτιανοί το πρώτο πράγμα που βλέπουν στην παρουσία των Αμερικανών είναι η αμερικανική επιθετικότητα και αδιαφορία για την κοινωνία και τον πολιτισμό του Τζιμπουτί. Η τζιμπουτιανή κυβέρνηση δεν έχει καταφέρει να πείσει του πολίτες για την προτεραιοποίηση της συνεργασίας με την Δύση έναντι του ενδεχόμενου της τρομοκρατίας και για τα οικονομικών οφέλη αυτής. Από την άλλη, οι κάτοικοι ανησυχούν πως αν θεωρηθεί ότι η κυβέρνηση του Τζιμπουτί φέρει ευθύνης για τις αμερικανικές ενέργειες, μπορεί να γίνουν και οι ίδιοι στόχος (Clark, 2023· Gurjar, 2023· Masuda, 2023). Τέλος, η κυβέρνηση του Τζιμπουτί έχει ανησυχίες σχετικά με το πρότυπο των κρατών με τα οποία συνεργάζονται οι Ηνωμένες Πολιτείες και υπολογίζουν το ενδεχόμενο να ασκηθεί

κριτική σχετικά με το πολιτικό καθεστώς και την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μια ανησυχία που δεν υπάρχει στη συνεργασία με την Κίνα (Sun & Zoubir, 2016).

Μέρος 3

Μια Πρόβλεψη για τη Σινο-Αμερικανική Συνύπαρξη

Το Κέρασ της Αφρικής έχει γνωρίσει σειρά συγκρούσεων στην πρόσφατη ιστορία. Είτε κάνουμε λόγο για στρατιωτικά πραξικοπήματα, για εμφυλίους πολέμους, για επαναστάσεις, για πόλεμο δια αντιπροσώπων, είτε για πειρατεία και τρομοκρατία, όλα τους προσέδωσαν ένα χαρακτήρα αστάθειας στην περιοχή. Έτσι έχει δημιουργηθεί σύνολο συνεργασιών και συμμαχιών για την αντιμετώπιση απειλών και την εξασφάλιση της σταθερότητας (Hassan, 2021). Ενώ η κινεζική στρατιωτική στρατηγική επιθυμεί να εκπέμψει το χαρακτήρα ενός κράτους που στοχεύει στην διατήρηση της ειρήνης και αγωνίζεται για ανάπτυξη και η ευημερία (Orion, 2016), η στροφή προς την Ασία του Barack Obama και η νέα στρατηγική πολιτική προς την Αφρική του Donald Trump προσπάθησαν να περιορίσουν την αυξανόμενη επιρροή της Ρωσίας και της Κίνας, αλλά ίσως και την διαμόρφωση ενός συνασπισμένου Ανατολικού Μπλοκ.

Η κινεζική στρατιωτική βάση εγκαταστάθηκε μερικά χιλιόμετρα πέρα από την αμερικανική· η μια στο ένα όριο της πόλης του Τζιμπουτί και η άλλη στο άλλο. Η στρατιωτική συνύπαρξη δυο αντιτιθέμενων ισχυρών κρατών δημιουργεί ένα περιβάλλον μικρο-επισοδίων και παρακολουθήσεων τα οποία χρήζουν ευαίσθητης διαχείρισης, χωρίς όμως να έχει λάβει χώρα κάποιο αξιοσημείωτο περιστατικό. Από την μια, οι Η.Π.Α., η Γαλλία και η Ιαπωνία, ανησυχούν για την παρουσία της αναθεωρητικής Κίνας στην περιοχή, η οποία μπορεί να περιορίσει την ελεύθερη μετακίνησή τους και να αποτελέσει κίνδυνο για τα συμφέροντά τους. Από την άλλη, η Κίνα πιστεύει πως τα δυτικά κράτη επιθυμούν να υποβαθμίσουν την ανάπτυξη της (Vertin, 2020· Nkala, 2023). Από την δικιά του πλευρά το Τζιμπουτί φαίνεται να επωφελείται από την παρουσία ισχυρών δυνάμεων που λειτουργεί αποτρεπτικά από κινδύνους με τους οποίους βρισκόταν αντιμέτωπο το αφρικανικό κράτος, την ώρα που η πειρατεία έχει σχεδόν εξαλειφθεί.

Το Τζιμπουτί καλείται να παίξει ένα σημαντικό ρόλο στο κινεζικό σχέδιο του

BRI, όταν αυτό αντιπροσωπεύει την κινεζική διπλωματία και τις στρατιωτικές βλέψεις της χώρας. Ταυτοχρόνως ενισχύεται ο ανταγωνισμός με τις Ηνωμένες Πολιτείες και με τη δυτικοκρατούμενη παγκόσμια τάξη. Το αφρικανικό κράτος, όμως, παρά την αντιπαράθεση των δυο μερών, φαίνεται να μπορεί να διατηρήσει σταθερές διπλωματικές σχέσεις και με τις δυο χώρες (Cabestan, 2020· Gurjar, 2023). Ο ανταγωνισμός που λαμβάνει χώρα στην Αφρική, στη Μέση Ανατολή, στον Αραβικό Κόλπο και στη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού σε συνδυασμό με την εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων σε γεωγραφική εγγύτητα έχει αποδειχθεί ως αποσταθεροποιητικός παράγοντας στην περιφέρεια, στο Τζιμπουτί δεν παρατηρείται όμως κάτι τέτοιο (Melvin, 2019). Το ερώτημα που τίθεται, συνεπώς, είναι κατά πόσο μπορούν να διατηρήσουν μεταξύ τους η Κίνα και οι Η.Π.Α. *σταθερές διπλωματικές σχέσεις* και να συνεργαστούν σε κοινούς στόχους.

Οι Η.Π.Α. θεωρούν την κινεζική κίνηση ως μια προσπάθεια της Κίνας να εκμεταλλευτεί την αδύναμη οικονομία του Τζιμπουτί και ταυτοχρόνως να μεταβάλλει τις ισορροπίες ισχύος. Από την άλλη η κινεζική πλευρά υποστηρίζει πως επιθυμεί να συνεισφέρει στην καταπολέμηση απειλών. Ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν μια παρουσία 20 ετών στα τζιμπουτιανά εδάφη, η Κίνα έχει κάνει ηχηρή την αποφασιστικότητά της για την διασφάλιση των συμφερόντων της μέσω της εγκατάστασής της στο σημαντικό αυτό εμπορικό πέρασμα που ταυτοχρόνως αποτελεί αφετηρία για την καταπολέμηση της πειρατείας και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας στην περιφέρεια (Paicem 2017· U.S. Department of Defense, 2021).

Κάποιοι θεωρητικοί κρίνουν πως είναι αναπόφευκτη η σύγκρουση μεταξύ μιας υφιστάμενης παγκόσμιας δύναμης, όπως είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, και μιας ανερχόμενης δύναμης, όπως είναι η Κίνα, στην προσπάθεια της τελευταίας να εξασφαλίσει μια ισορροπία και να εξαλείψει ανησυχίες ασφαλείας. Ο Mearsheimer θεωρεί ότι μια ισχυρή Κίνα δεν θα είναι μια δύναμη που θα ταχθεί πίσω από την καθεστηκία διεθνή τάξη, αλλά θα αποδειχθεί ίσως σε πιο ισχυρό ανταγωνιστή από τη Σοβιετική Ένωση κατά τον Ψυχρό Πόλεμο (Mearsheimer, 2021). Άλλοι κάνουν λόγο για την επιδίωξη της Κίνας να επεκταθεί οικονομικά και είναι πιο αισιόδοξοι ως προς την παρουσία και των δυο στα εδάφη του Τζιμπουτί. Αντιτιθέμενοι προς τους παραπάνω ορισμένοι θεωρητικοί βλέπουν μια προσπάθεια από κινεζικής πλευράς να αναδιαμορφωθεί το παγκόσμιο σύστημα βάσει των ιδεολογικών αξιών της Κίνας

(Islam & Cansu, 2021). Ο Cabestan (2020) και η Fricker (2021) κρίνουν πως η εγκατάσταση του Εθνικού Απελευθερωτικού Στρατού της Κίνας στο Τζιμπούτι αποτελεί έκφραση του διπλωματικού ανταγωνισμού Κίνας και Ηνωμένων Πολιτειών. Καθώς οι Ηνωμένες Πολιτείες προσπαθούν να αξιοποιήσουν και να υπερασπιστούν την εικόνα που έχουν διαμορφώσει ως ισχυρή στρατιωτική – και όχι μόνο – δύναμη, η Κίνα χρησιμοποιεί την ήπια ισχύ της για να επεκτείνει τη σφαίρα επιρροής της.

Την στιγμή που τόσο η αμερικανική πολιτική όσο και η Γαλλία και η Ιαπωνία ανησυχούν για την παρουσία του κινεζικού πολεμικού ναυτικού, παρατηρούνται μυστικές προσπάθειες συλλογής πληροφοριών έναντι των απέναντι πλευρών από αμφότερα τα μέρη. Από τη δημιουργία της κινεζικής στρατιωτικής βάσης έχουν γίνει προσπάθειες για επαφές των δυο μερών σε μια προσπάθεια να δημιουργηθούν συνεργασίες μεταξύ Κίνας και Δύσης, και ιδίως Κίνας και Ηνωμένων Πολιτειών (Cabestan, 2020· Murphy, 2023). Αυτές οι προσπάθειες όμως και οι επαφές μάλλον μπορούν να χαρακτηριστούν συνοπτικά ως μη εποικοδομητικές. Παράλληλα, σύνολο αναλυτών, αλλά και Κινέζων ειδικών περί του θέματος του σινο-αμερικανικού ανταγωνισμού στο Τζιμπούτι και τη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού, αναφέρονται στην προοπτική συνεργασίας σε τομείς όπου παρατηρούνται κοινές ανάγκες και επιθυμίες. Προβάλλουν ως αφετηρία αφενός την εμπλοκή σε κοινές επιχειρήσεις έναντι της πειρατείας στον Κόλπο το Άντεν και την συνεργασία για την καταπολέμηση των συνοριακών αντιπαραθέσεων μεταξύ του Τζιμπούτι και της Ερυθραίας. Κίνα και Ηνωμένες Πολιτείες είχαν πραγματοποιήσει συζητήσεις και συναντήσεις με προοπτική την ανάπτυξη της Αφρικής⁴⁸, όταν το 2018 εκφράστηκαν ανησυχίες για πολιτικές της Κίνας που οδηγούσαν αφρικανικά κράτη σε «debt-trap»⁴⁹. Με ανάλογο τρόπο το Τζιμπούτι θα τρεπόταν σε εργαλείο της κινεζικής πολιτικής ανταγωνισμού έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών (Vertin, 2020)

Η Κίνα προσβλέπει στην έξοδο της στην Δυτική Αφρική και στον Ατλαντικό ωκεανό⁵⁰, κάτι που προκαλεί προβληματισμούς στην αμερικανική πλευρά, η οποία

48 Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε τα εξής πλαίσια: US-China Strategic and Economic Sub-Dialogue on Africa, Track II, AFRICOM, επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών και την Επιχείρηση Atalanta της Ε.Ε.

49 Ο Σύμβουλος της Εθνικής Ασφάλειας των Η.Π.Α John Bolton έκανε λόγο για επιθετική πολιτική εκ μέρους της Κίνας, η οποία οδηγεί εσκεμμένα κράτη στα οποία επενδύει σε παγίδευση. Έτσι αφενός πρέπει τα εν λόγω κράτη σε αιχμαλώτους του σινο-αμερικανικού ανταγωνισμού κερδίζοντας ισχύ έναντι των Ηνωμένων Πολιτειών, αφετέρου ενισχύει την αστάθεια στην περιοχή.

50 Οι Ηνωμένες Πολιτείες ανησυχούν πως η Κίνα επιθυμεί τον σχεδιασμό βάσης στην Κένυα, στη Μαδαγασκάρη, όπως και στην Αγκόλα και την Ισημερινή Γουινέα, ενώ πιθανή αύξηση επιρροής

έχει παρουσιάσει περιορισμένη συμμετοχή στον οικονομικό τομέα και τον τομέα της ασφάλειας στην Υπό-Σαχάρια Αφρική (Murphy, 2023). Η αυξημένη οικονομική επιρροή που φέρει η Κίνα προς το Τζιμπουτί της προσφέρει ένα πλεονέκτημα έναντι των άλλων δυνάμεων που βρίσκονται στο αφρικανικό έδαφος. Αυτό διότι έχει ενισχύσει τον τομέα των υποδομών και τον υλικοτεχνικό τομέα, ενώ παράλληλα το εμπόριο της Κίνας με τα αφρικανικά κράτη έχει ξεπεράσει αυτό των Ηνωμένων Πολιτειών ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 2000 και οι επενδύσεις της συνεχίζουν να αυξάνονται φτάνοντας τους διπλάσιους ρυθμούς των αμερικανικών επενδύσεων (Cabestan, 2020· Vertin, 2020). Δημιουργείται συνεπώς μια διττή ανησυχία από το Δυτικό Μπλοκ. Αυτή σχετίζεται αφενός με στην αύξηση της πολιτικής και οικονομικής επιρροής στο Τζιμπουτί, λαμβανομένης υπόψη της υψηλής στρατηγικής και γεωπολιτικής σημασίας που φέρει το αφρικανικό κράτος, αφετέρου με την πιθανή επέκταση της Κίνας σε νερά και εδάφη όπου θα μπορούσε να θέσει σε στρατιωτικό κίνδυνο τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Η ανησυχία, ωστόσο, ίσως να μην βρίσκεται μόνο στην παρουσία και των δυο αυτών δυνάμεων αλλά στην διαχείριση από αμφότερα τα μέρη της συνύπαρξης συνόλου στρατιωτικών και εμπορικών δραστηριοτήτων. Ενώ, λοιπόν, οι εργασίες το Doraleh Multipurpose Port αυξάνονται και εξ ακολούθως παρατηρείται αυξημένη θαλάσσια κίνηση, είναι αναπόφευκτη η ανησυχία αντιμαχόμενων μερών (Downs et al., 2017). Ας μην παραμελήσουμε την όλο αυξανόμενη ζήτηση για εδάφη και επιρροή στη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού και της Ευρασίας, γεγονός που σχετίζεται με βλέψεις κρατών⁵¹ για εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων στην Υπό-Σαχάρια Αφρική και την νοτιοδυτική Ασία (Murphy, 2023).

Ο ανταγωνισμός των δυο δυνάμεων έχει τελικά επεκταθεί στο Τζιμπουτί. Η ικανοποίηση όμως των ενδιαφερόντων τους εξαρτάται από τη διατήρηση της σταθερότητας, από μια ειρηνική συνύπαρξη, αν όχι συνεργασία στα κοινά σημεία. Ταυτοχρόνως το Τζιμπουτί κρατάει ένα *μαγικό* φύλλο σε οποιαδήποτε αντιπαράθεση μπορεί να προκύψει με την Κίνα ή τις Ηνωμένες Πολιτείες, καθώς ανάλογα με την διαφωνία δύναται να συγκλίνει προς την Ανατολή ή τη Δύση. Τελικά, όμως, είναι αμφίβολη η επιρροή που θα ασκηθεί στην περιφέρεια τα επόμενα χρόνια από την

στις εμπορικές θαλάσσιες οδούς του Ινδο-Ειρηνικού θα ενίσχυε την ανταγωνισμό μεταξύ Κίνας και Ινδίας.

51 Όπως είναι τόσο οι Η.Π.Α. και η Κίνα, όσο και η Ρωσία, η Ιαπωνία, η Σαουδική Αραβία και η Τουρκία.

ύπαρξη των δυο στρατιωτικών βάσεων στο Τζιμπουτί, καθώς εξαρτάται από σύνολο παραγόντων όπως είναι μεν το προφίλ που θα φέρουν η Κίνα και οι Η.Π.Α. στην παγκόσμια σκακιέρα, δε οι σχέσεις που θα αναπτύξουν μεταξύ τους στον οικονομικό και εμπορικό τομέα, αλλά και οι ανησυχίες τους για το απέναντι μέρος στον πολιτικό και στρατιωτικό τομέα.

Συμπεράσματα

Τελικά, ο όλο και αυξανόμενος γεωπολιτικός και γεωοικονομικός ανταγωνισμός έχει δημιουργήσει συγκρουσιακά συμφέροντα μεταξύ των διαφόρων παικτών. Η πρόσβαση στην Ερυθρά Θάλασσα και η ελεύθερη ναυσιπλοΐα, η επίδειξη ισχύος και η σταθεροποίηση των πιο ασταθών χωρών της περιοχής βρίσκονται στην ατζέντα αμφοτέρων Κίνας και Ηνωμένων Πολιτειών. Το Τζιμπουτί θα μπορούσε συνεπώς να αναδειχθεί ως το νέο επίκεντρο του σινο-αμερικανικού ανταγωνισμού, ή ως σημείο άμβλυνσης των διαφορών και συνεργασίας. Το μικρό αφρικανικό κράτος μπόρεσε να εξασφαλίσει εθνική ασφάλεια και επενδύσεις, διπλωματικές σχέσεις με τις μεγαλύτερες δυνάμεις και τη θέση του στο παγκόσμιο σύστημα. Ωστόσο, αν θα συνεχίσει να ευημερεί από άποψη οικονομίας και ασφάλειας θα εξαρτηθεί από σύνολο παραγόντων, εσωτερικών, διακρατικών, διεθνών και διεθνικών.

Το Τζιμπουτί προσπαθεί να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες που του έχουν δοθεί και να αναπτύξει μια διπλωματία ενοικίασης γης σε ξένες δυνάμεις για τη δημιουργία στρατιωτικών βάσεων. Επιπλέον, εξάγει μια εικόνα εμπορικού κόμβου που μπορεί να εξελιχθεί σε ένα μεγάλο εμπορικό και στρατιωτικό σταυροδρόμι. Με τον τρόπο αυτό κινείται προς το όραμά του για το 2035 να αποτελέσει σημαντικό οικονομικό, εμπορικό και τεχνολογικό κόμβο. Ωστόσο, παρά την σημαντική συμμετοχή που φέρουν τα ενοίκια που πληρώνουν οι ξένες δυνάμεις στην οικονομία του Τζιμπουτί, η οικονομική ζωή των πολιτών δεν έχει μεταβληθεί αισθητά καθώς διατηρούνται τα υψηλά επίπεδα ανεργίας και φτώχειας. Απεναντίας οι οικονομικές εισφορές μάλλον επωφελούν τις ελίτ. Παράλληλα η οικονομική συνεργασία με την Κίνα έχει επεκτείνει το δημόσιο χρέος και η στρατιωτική συνεργασία με τις Ηνωμένες Πολιτείες δημιουργεί ανησυχίες αντιποίνων από εξτρεμιστικές ομάδες. Οι ξένες δυνάμεις, όμως, έχουν υψηλό ενδιαφέρον στην διατήρηση της σταθερότητας αλλά και της υφιστάμενης πολιτικής τάξης.

Μπορεί η στροφή συνόλου μεγάλων δυνάμεων να ανέδειξε τη σημασία του σημείου στον γεωπολιτικό και γεωοικονομικό ανταγωνισμό, ωστόσο το Τζιμπουτί δεν απολαμβάνει μονοπωλίου. Αντιθέτως, η συνεργασία τους βασίστηκε στο ειρηνικό και σταθερό πολιτικό κλίμα, όπως και σε μια κυβέρνηση που δεν φοβήθηκε να συνεργαστεί με τους μεγαλύτερους στρατούς έναντι του ταραχώδους περιβάλλοντος. Το κατά πόσο το Τζιμπουτί θα συνεχίσει να ευημερεί θα εξαρτηθεί τόσο από την παρουσία ή μη εντάσεων σε κράτη της Ερυθράς Θάλασσας και του Κόλπου του Άντεν, όσο και από την αλληλεπίδραση που θα παρουσιάσουν η Κίνα και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Αδιαμφισβήτητα, όμως, η τοποθεσία του Τζιμπουτί 26 χλμ. μακριά από την Υεμένη, στα 32 χλμ. ανοίγματος Στενά Bab el-Mandeb, στο σημείο που συνδέει την Ερυθρά Θάλασσα με τον Ινδικό Ωκεανό, στην αφετηρία που οδηγεί προς τη Διώρυγα του Σουέζ, του προσδίδει χαρακτήρα διαιτητή της διεθνούς πολιτικής του 21ου αιώνα.

Πολλές αναδυόμενες δυνάμεις επιθυμούν να αφήσουν το αποτύπωμά τους στη ζώνη του Ινδο-Ειρηνικού συνεργαζόμενες με ή αντιμαχόμενες Κίνα και Η.Π.Α., ενώ ο στρατηγικός ανταγωνισμός της εγκατάστασης στρατιωτικών βάσεων στο Τζιμπουτί ήταν τόσο απότοκο όσο και παράγοντας διαμόρφωσης του γεωστρατηγικού χαρακτήρα της περιφέρειας. Όσον αφορά τις δυο εν λόγω χώρες, η Κίνα παρουσιάζει μια εξωτερική πολιτική που εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά των επιμέρους συνεργαζόμενων κρατών χωρίς να έχει μια προ-διαμορφωμένη προσέγγιση όπως οι Η.Π.Α. γεγονός που τους δίνει τη δυνατότητα να δομήσουν μια ποικιλόμορφη συνεργασία. Από την άλλη οι Ηνωμένες Πολιτείες εμφανίζονται να τρέχουν να προλάβουν και να αμβλύνουν την δυναμική διπλωματία που εκφράζει η κυβέρνηση του Xi Jinping. Ωστόσο, αν και μια επιθετική πολιτική οικονομικών επενδύσεων μέσω όρων που μπορεί να διακινδυνεύσουν την κυριαρχία αναπτυσσόμενων κρατών δεν προβλέπεται ότι θα ωφελήσει την κινεζική οικονομία, το σκεπτικό των οικονομικών διασυνδέσεων κρατών στην ευρύτερη ζώνη του World Island, παραμένει ζωντανό.

Από την δικιά του πλευρά το Τζιμπουτί, όπως και όσα κράτη συνεργάζονται και με την Κίνα και με τις Ηνωμένες Πολιτείες, επιθυμεί να διατηρήσει καλές σχέσεις και με τις δυο δυνάμεις και να επωφεληθεί από ό,τι έχουν να του προσφέρουν. Μέσω των στρατιωτικών βάσεων το κράτος έχει κατορθώσει να ενισχύσει τη

γεωστρατηγική του θέση, να αποκτήσει ρόλο στη γεωπολιτική σκακιέρα και να αποτελέσει εξισορροπητικό παράγοντα στο παιχνίδι του μεγάλου ανταγωνισμού. Μένει να δούμε πώς θα εξελιχθεί η ανάπτυξη του Τζιμπουτί δεδομένου τόσο του δυναμικού κλίματος της περιοχής, όσο και των παγκόσμιων πολιτικών αναταραχών και αλλαγών στις ισορροπίες ισχύος.

Βιβλιογραφία

- African Development Bank Group (2022). African Economic Outlook 2022. Ανακτήθηκε από <https://www.afdb.org/en/documents/african-economic-outlook-2022> στις 09.08.2023.
- African Development Bank Group (2023). Djibouti. Ανακτήθηκε από <https://www.afdb.org/en/countries/east-africa/djibouti> στις 04.11.2023.
- Afzal, M., Riedel, B., Sachs, N. (2023). The United States, China and the “New Non-Aligned” Countries. Ανακτήθηκε από https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2023/02/FP_20230213_china_regional_strategy.pdf 22.04.2023.
- Al Majalla (2023). Why Do So Many Foreign Powers Have Military Bases in Djibouti. Ανακτήθηκε από <https://en.majalla.com/node/288091/politics/why-do-so-many-foreign-powers-have-military-bases-djibouti> στις 17.10.2023.
- Alam, F., Asef, S. F. (2020). The Implications of BRI in Djibouti: A Critical Geopolitical Analysis. Ανακτήθηκε από [Microsoft Word - 035.doc \(rais.education\)](#) στις 22.10.2023.
- Aksoy, H. A. (2021). Exkursus: Turkey's Military Engagement Abroad. Ανακτήθηκε από <https://www.cats-network.eu/topics/visualizing-turkeys-foreign-policy-activism/excursus-turkeys-military-engagement-abroad> στις 17.08.2023.
- Aydin, H. (2020). US-China rivalry in Africa and the Djibouti issue. Ανακτήθηκε από [US-China rivalry in Africa and the Djibouti issue | Opinion \(dailysabah.com\)](#) στις 08.10.2023.
- Borowicz, J. (2022). Port in the Desert. Ανακτήθηκε από https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/AEtherJournal/Journals/Volume-1_Issue-3/Borowicz.pdf στις 03.10.2023.
- Burgess, S. (2015). The United States in the Horn of Africa. Ανακτήθηκε από https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/ASPj_French/journals_E/Volume-06_Issue-1/burgess_e.pdf στις 03.10.2023.
- Butterfield, M. W. (2022). A New Cold War for the Developing World? Ανακτήθηκε από https://media.defense.gov/2022/Jul/31/2003046332/-1/-1/1/09%20BUTTERFIELD_FEATURE.PDF στις 22.04.2023.
- Cabestan, J. P. (2020). China's Military Base in Djibouti: A Microcosm of China's Growing Competition with the United States and New Bipolarity. *Journal of Contemporary China*. <https://doi.org/10.1080/10670564.2019.1704994> .
- Carter, B. L. (2023). Γιατί ο νέος ψυχρός πόλεμος θα διχάσει την Αφρική; Ανακτήθηκε από <https://www.foreignaffairs.gr/articles/74303/brett-l-carter/giati-o-neos-psyxros-polemos-tha-dixasei-tin-afriki> στις 26.09.2023.
- Chariza, M. (2018). China's Military Base in Djibouti. Ανακτήθηκε από <https://besacenter.org/wp->

- <content/uploads/2018/08/153-Chaziza-Chinas-Military-Base-in-Djibouti-web.pdf> στις 26.09.2023.
- China AidData (2023). Project ID 54925: China Eximbank provides \$322 million USD government concessional loan for Phase 1 of the Ethiopia-Djibouti Water Pipeline Project. Ανακτήθηκε από <https://china.aiddata.org/projects/59425/> στις 22.10.2023.
- Chinese National Development and Reform Commission (2023). Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road. Ανακτήθηκε από [Belt and Road Initiative. Hong Kong - Vision and Actions on Jointly Building](#) στις 21.09.2023.
- Clark, J. (2023). Pentagon Policy Official Underscores Defense Ties With Djibouti. Ανακτήθηκε από [Pentagon Policy Official Underscores Defense Ties With Djibouti > U.S. Department of Defense > Defense Department News](#) στις 03.10.2023.
- Dahir, A. A. (2022). Weak Rule of Law, Political and Violence in the Great Horn of Africa: What Role on the Economic Development? Ανακτήθηκε από https://www.academia.edu/95346985/Weak_Rule_of_Law_Political_Instability_and_Violence_in_the_Greater_Horn_of_Africa_What_Role_on_the_Economic_Development στις 17.08.2023.
- Department of State (2023). Integrated Country Strategy – Djibouti. Ανακτήθηκε από https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_AF_Djibouti_Public.pdf στις 03.10.2023.
- Dezenskl, E., Rader, D. (2023). How China Uses Shipping for Surveillance and Control. Ανακτήθηκε από https://foreignpolicy.com/2023/09/20/china-shipping-maritime-logistics-lanes-trade-ports-security-espionage-intelligence/#cookie_message_anchor στις 26.09.2023
- Djibouti International Free Trade Zone (2023). À propos de nous . Ανακτήθηκε από <https://www.diftz.dj/SS-JBT/SecondaryPage?date=0.20437866451867226&moduleName=aboutUs> στις 19.10.2023.
- Djibouti Ports & Free Zones Authority (2023). About us. Ανακτήθηκε από <https://dpfza.gov.dj/index.php/about-us> στις 19.10.2023.
- Djibouti Ports & Free Zones Authority (2023). Doraleh Multipurpose Port. Ανακτήθηκε από <https://dpfza.gov.dj/index.php/facilities/DMP> στις 19.10.2023.
- Donelli, F. (2022). Risks to regional stability and Djibouti's domestic squabbles. Ανακτήθηκε από https://www.researchgate.net/publication/362263189_Risks_to_regional_stability_and_Djibouti_%27s_domestic_squabbles στις 09.10.2023.
- Donelli, F., Cannon, B. J. (2019). Middle Eastern States in the Horn of Africa: Security Interactions and Power Projection. Ανακτήθηκε από <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?>

[ID=381025121008122087109030016003087103121054040082031043106003102107085124081086093030118030122121033051020120116000028067106085028008022092000023065099074105095090090039080080099020122081091109107087028004006087094079090105100110079101031003006096116013&EXT=pdf&INDEX=TRUE](https://www.researchgate.net/publication/381025121008122087109030016003087103121054040082031043106003102107085124081086093030118030122121033051020120116000028067106085028008022092000023065099074105095090090039080080099020122081091109107087028004006087094079090105100110079101031003006096116013&EXT=pdf&INDEX=TRUE) στις 29.07.2023.

DP World (2023). Our Global Reach, Ανακτήθηκε από <https://www.dpworld.com/jeddah> στις 04.11.2023.

Dynamics, G. (2020). America in Africa: Camp Lemonnier & Foreign Adversaries. Ανακτήθηκε από [Djibouti: the American base and the bases of other nations - Eritrea Hub](https://www.africahub.com/article/2020/10/17/america-in-africa-camp-lemonnier-foreign-adversaries) στις 17.10.2023.

Ehizuelen, M. M. O., & Abdi, H. O. (2018). Sustaining China-Africa relations: Slotting Africa into China's One Belt, One Road initiative makes economic sense. *Asian Journal of Comparative Politics*. <https://doi.org/10.1177/2057891117727901> .

Ethio-Djibouti Railway (2023). À propos de nous. Ανακτήθηκε από <https://edr.gov.et/about-us/> στις 22.10. 2023.

Elman, M. F. (1995). The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard. *British Journal of Political Science*. <https://doi.org/10.1017/S0007123400007146>.

Ezeh, K. D., Ezirim, G. E. (2023). Foreign Military Bases (FMBs) and Economic Security in Africa: Overview of FMBs in Djibouti. *International Journal of Geopolitics and Governance*, <https://doi.org/10.37284/ijgg.2.1.1214>.

Freedom House (2023). Djibouti. Ανακτήθηκε από <https://freedomhouse.org/country/djibouti/freedom-world/2022> στις 06.11.2023.

Freeman, C., McFarland, A. (2023). How Does China Approach Conflict Prevention? Ανακτήθηκε από <https://www.usip.org/publications/2023/09/how-does-china-approach-conflict-prevention> στις 25.08.2023.

Fricker, P. (2021). Sino-American Tensions and Their Effects on Counter-terrorism Operations in Djibouti. *The IAPSS Journal of Political Science*. <https://doi.org/10.22151/politikon.49.5> .

George, L. (2023), Common Framework, familiar problems: hopes of Debt breakthrough fade. Ανακτήθηκε από <https://www.reuters.com/business/finance/common-framework-familiar-problems-hopes-debt-breakthrough-fade-2023-06-20/> στις 09.10.2023.

Goodfellow, T., Huang, Z. (2020). Contingent infrastructure and the dilution of 'Chineseness': Reframing roads and rail in Kampala and Addis Ababa. [http://dx.doi.org/10.1177/0308518X20967962](https://dx.doi.org/10.1177/0308518X20967962) .

Gurzar, S. (2021). Djibouti: The Organizing Principle of the Indo-Pacific. Ανακτήθηκε από [Djibouti: The Organizing Principle of the Indo-Pacific > Air University \(AU\) > Journal of Indo-Pacific Affairs Article Display](https://www.airuniversity.edu.au/journal-of-indo-pacific-affairs/article-display) στις 17.08.2023.

- Gurjar, S. (2023). The Superpowers' Playground: Djibouti and Geopolitics of the Indo-Pacific in the 21st century. *Routledge India*, London. <https://doi.org/10.4324/9781003359913>.
- Guzansky, Y., Hurvitz, G. (2019). A Port Rush: Competition for Control of Trade Routes. Ανακτήθηκε από <https://www.inss.org.il/publication/a-port-rush-competition-for-control-of-trade-routes/> στις 26.09.2023.
- Hassan, H.A. (2021). Ethnicity, Insecurity and Geostrategic Transformation in the Horn of Africa. *Risks, Identity and Conflict*, pp.61–83. doi:https://doi.org/10.1007/978-981-16-1486-6_3.
- Hill, C. J. (2018). Η Εξωτερική Πολιτική τον 21ο Αιώνα. (επιμ. Μτφρ. Γιωργος Λ. Ευαγγελόπουλος) *Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας*. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2016).
- Katulis, B., Juul, P. (2021). Seeking a New Balance for U.S. Policy in the Middle East. Ανακτήθηκε από <https://www.americanprogress.org/article/seeking-new-balance-u-s-policy-middle-east/> στις 29.07.2023.
- Khanna, M. (2019). The Shifting Sands of Djibouti. Ανακτήθηκε από: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2019/12/ORF_Issue_Brief_331_Djibouti.pdf στις 01.05.2023.
- Lew, J. J., Roughead, G., Hillman, J., Sacks, D. (2021). China's Belt and Road: Implications for the United States. Council on Foreign Relations. Ανακτήθηκε από [TFR #79 China's Belt and Road Implications for the United States_FINAL.pdf \(cfr.org\)](https://www.cfr.org/publication/47767/tfr-79-china-s-belt-and-road-implications-for-the-united-states-final.pdf) στις 21.09.2023.
- Long, T. (2017). Small states, great power? Gaining influence through intrinsic, derivative, and collective power. <https://doi.org/10.1093/isr/viw040>.
- Long, T. (2022). A Small State's Guide to Influence in World Politics. *Oxford University Press*. <http://dx.doi.org/10.1093/oso/9780190926205.001.0001>.
- Masuda, K. (2023). Competition of Foreign Military Bases and the Survival Strategies of Djibouti. Ανακτήθηκε από https://www.jica.go.jp/english/jica_ri/publication/knowledge/_icsFiles/fieldfile/2023/08/01/Knowledge_Report_No.8_01.pdf στις 26.09.2023.
- Mazaar, M. J. (2022). Understanding Competition. Ανακτήθηκε από https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PEA1400/PEA1404-1/RAND_PEA1404-1.pdf στις 22.04.2023.
- Mamchii, O. (2023). China's Debt Trap Diplomacy: Reality or Myth in 2023. Ανακτήθηκε από [China's Debt Trap Diplomacy: Reality Or Myth In 2023 \(bestdiplomats.org\)](https://www.bestdiplomats.org/china-s-debt-trap-diplomacy-reality-or-myth-in-2023) στις 21.09.2023.
- Mearsheimer, J. J. (2021). The inevitable Rivalry: America, China and the Tragedy of Great Power Politics. *Foreign Affairs*. Ανακτήθηκε από https://vietstudies.net/kinhte/InevitableRivalry_FA.pdf στις 01.05.2023.

- Prevljak, N. H. (2021). Djibouti terminal dispute: Court in favor of DP World. Ανακτήθηκε από <https://www.offshore-energy.biz/djibouti-terminal-dispute-court-rules-in-favor-of-dp-world/> στις 19.10.2023.
- Pinto, T. N. (2018). Djibouti remains well-positioned, despite uncertainty. Ανακτήθηκε από <https://www.gisreportsonline.com/r/geography-djiboutis-key-asset/> στις 19.10.2023.
- Rubin, M. (2023). It's Time America Treat Djibouti as More Than a Base. Ανακτήθηκε από [It's Time America Treat Djibouti as More Than a Base | American Enterprise Institute - AEI](https://www.aei.org/article/foreign-policy/energy/it-s-time-america-treat-djibouti-as-more-than-a-base/) στις 03.10.2023.
- Shen, O. (2019). China's Base in Djibouti: Who's Got the Power? Ανακτήθηκε από <https://www.thechinastory.org/yearbooks/yearbook-2018-power/forum-whos-in-charge-here/chinas-base-in-djibouti-whos-got-the-power/> στις 01.05.2023
- Styan, D. (2022). Doraleh Multipurpose Port (I). Ανακτήθηκε από <https://thepeoplesmap.net/project/doraleh-multipurpose-port-phase-i/> στις 19.10.2023.
- Sun, D., Zoubir Y. H. (2016). The Eagle's Nest in the Horn of Africa: US Military Strategic Deployment in Djibouti. *Africa Spectrum*. Ανακτήθηκε από <https://www.jstor.org/stable/43941307> στις 17.10.2023.
- The Economist (2023). Chinese loans and investment in infrastructure have been huge. *China in Africa*. Ανακτήθηκε από <https://www.economist.com/special-report/2022/05/20/chinese-loans-and-investment-in-infrastructure-have-been-huge> στις 09.10.2023.
- Turse, N. (2023). Pentagon Mised Congress About U.S. Bases in Africa. Ανακτήθηκε από [Pentagon Mised Congress About U.S. Bases in Africa \(theintercept.com\)](https://www.theintercept.com/pentagon-mised-congress-about-u-s-bases-in-africa/) στις 17.10.2023.
- U.S. Department of Defense (2021). Military and Security Developments Involving the People's Republic of China. Ανακτήθηκε από [2021 CMPR FINAL \(defense.gov\)](https://www.defense.gov/2021-cmpr-final/) στις 17 Σεπτεμβρίου 2023.
- U.S. Department of State (2022). Integrated Country Strategy – Djibouti. Ανακτήθηκε από https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/07/ICS_AF_Djibouti_Public.pdf στις 17.10.2023.
- U.S. Navy (2023). Camp Lemonnier, Djibouti. Ανακτήθηκε από <https://cnreurafcen.navy.mil/Installations/Camp-Lemonnier-Djibouti/> στις 06.10.2023.
- United States Institute of Peace (2020). Final Report and Recommendations of the Senior Study Group on Peace and Security in the Red Sea Arena. Ανακτήθηκε από <https://www.usip.org/publications/2020/10/final-report-and-recommendations-senior-study-group-peace-and-security-red-sea> στις 17.08.2023.
- Vertin, Z. (2020). Great Power Rivalry in the Red Sea: China's Experiment in Djibouti and Implications for the United States. Ανακτήθηκε από [https://www.brookings.edu/wp-](https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2020/08/great-power-rivalry-in-the-red-sea-chinas-experiment-in-djibouti-and-implications-for-the-united-states.pdf)

content/uploads/2020/06/FP_20200615_china_djibouti_vertin.pdf στις 26.09.2023.

World Bank (Απρίλιος 2021). Macro Poverty Outlook for Djibouti. Ανακτήθηκε από <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/51b2082b08d267bd19eff1cd1accbe15-0280012021/original/3-mpo-sm21-djibouti-dji-kcm3.pdf> στις 09.08.2023.

World Bank (Αύγουστος 2021). Djibouti - Country Partnership Framework for the Period FY22-FY26. Ανακτήθηκε από <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/419571633105207198/djibouti-country-partnership-framework-for-the-period-fy22-fy26> στις 04.10.2023.

World Bank (Δεκέμβριος 2021). Economic Monitor – Djibouti. Ανακτήθηκε από <https://documents1.worldbank.org/curated/en/237751646144451455/pdf/Djibouti-Economic-Monitor-Navigating-through-the-Pandemic-and-Regional-Tensions.pdf> στις 09.08.2023.

World Bank (2023). Macro Poverty Outlook for Djibouti – Datasheet. Ανακτήθηκε από <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099618104122317453/idu09d0b66df0b9d9045f40993e0dbe5c1650c8a> στις 09.08.2023.

Πλατιάς, Α. (2012). Γεωπολιτική Γεωοικονομία και Διεθνής Ανταγωνισμός. Στο *Τιμητικός Τόμος Ομότιμου Καθηγητή Σωτήριου Καρβούνη* (σ.591-622). Πειραιάς: Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων

Πρεβελάκης, Γ. Σ. (2020). Διεθνείς Σχέσεις και Γεωπολιτική. Στο Γκόφας, Α., Ευαγγελόπουλος, Γ. Λ., Κοππα, Μ. (επιμ.), *Ένα Αιώνας Διεθνών Σχέσεων 1919-2019* (σ. 117-125). Αθήνα: Πεδίο.